

Møte for lukkede dører, Stortinget 20. juli 1920, ettermiddag

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 20. juli 1920 kl. 17.30.

Præsident: Lykke.

Dagsorden:

Fortsat behandling av den fra formiddagsmøtet utsatte sak.

Indstilling fra de forsterkede konstitutionskomite om bemyndigelse for regjeringen til at meddele visse instruksjoner til de forhandlere som blir at opnævne i anledning av de kommende handelstraktatforhandlinger med Frankrike, Portugal og Spanien (indst. S. LXVII).

Saken i sin almindelighet var under debat.

Utenriksminister Michelet: Jeg vil faa begynde med at si, at i den korte tid, som jeg har hat den ære at ha kontor ute paa Victoria Terrasse, har der ikke passert noget mellem departementet og de vinproducerende lande, som har betydning for denne sak. Der er ikke kommet nogen protestskrivelse eller nogen henvendelse i saken, som har betydning og bør omtales. Under de samtaler, som har fundet sted med vedkommende landes ministre, har man selvfølgelig ikke kunnet undgaa at komme ind paa en sak som denne; men uttalelserne har været ganske almindelige, ganske generelle. Vedkommende har lagt en betydelig interesse for disse saker for dagen, det kan jeg ikke negte; men ut over det er der intet at melde. Jeg har villet si dette, fordi jeg underhaanden har mottat forespørsler i saken, og fordi jeg ikke har noget egentlig nyt at føre frem. Og mine uttalelser her vil sikkerlig komme til at føles av mange som temmelig spinkle. Jeg har imidlertid oppfattet de uttalelser, som er faldt her, mere som ting, der skal staa til observation end egentlig som uttalelser, som skulde foranledige nogen imøtegaelse eller nærmere uttalelse fra regjeringens side. Jeg skal sørge for, at det, som her siges, kommer til vekommende forhandleres øre, like saavel som at en avskrift vil bli tat og bragt op i departementet, saa vi der nærmere kan granske det, som har været anført.

Jeg vil dernæst ha sagt, at saavidt jeg kan se, staa vi alle her i denne sal samlet om at søke folkeavstemningen loyalt gjennomført, og videre om, at de forestaaende traktatforhandlinger skal føres efter de linjer, som er trukket op i proposition og indstilling. Der er, saavidt jeg kan se, ingen uoverensstemmelse for saavidt. Uanset partistandpunkt vil vi alle det. Og jeg vil faa lov til at legge til, at jeg haaber, at indstillingen her kan bli enstemmig vedtat, i hvert fald at der ikke vi bli foretat nogen forandring i den. Naar de har kunnet sammenarbeide sig i komiteen, de forskjellige stridende interesser, som der er repræsenteret - fiskeriinteresser, avholdsinteresser med videre - saa synes jeg nok, at vi andre burde kunne slaa os tilfreds med det. At ta ut et eller andet punkt her nu, vil

etter min opfatning ialfald let kunne skape forvirring og vil let være egnet til at vække misforstaaelse.

Det fremgaar av det, jeg her har sagt, at regjeringens stilling til saken er taalelig givet. Den vil gjøre, hvad den kan, forat disse forhandlinger skal faa det bedst mulige resultat. Og jeg vil faa lov til at legge til, at det samme kan man trygt si om vor populære minister i Paris. Jeg har hat anledning til at diskutere denne sak med ham, og jeg fik et sterkt indtryk av, at han vilde sætte sin ære i at føre forhandlingerne frem til det gunstigst mulige resultat. Det forekommer mig, at han hadde noget av den samme følelse som vi advokater har, naar vi er stillet overfor en stor opgave, en opgave, som fylder os og stimulerer os, og som bringer hver nerve i os til at dirre av virkelyst og trang til at komme i aktion.

Imidlertid er det klart, at vanskelighetene her er store. De er overmaade store. Det vilde være at narre sig selv at legge skjul paa det. Men vi har efter min mening kun en eneste ting at gjøre, og det er at ta fat med godt mod og med tro paa, at vil skal kunne faa saken frem. Der har under diskussionen her idag været nogen dissens og nogen uoverenstemmelse om, hvilken vegt man kunde tillægge punkt 4. Der har fra enkelte hold været sagt, at det vilde lede til en ydmygelse, og fra et enkelt andet hold har det været sagt - jeg tror til og med ordene faldt saadan, at vedkommende vinproducerende lande vilde hilse punkt 4 med glæde. Jeg tror, at begge disse opfatninger er ensidige, og jeg vil gjerne ha sagt, at der fra ansvarlig svensk hold overfor mig har været betonet, at uagtet de jo ikke har hetvinsforbud og brændvinsforbud som vi, og de benyttet krigssituationen til at gjennemføre sit monopol, saa gik det ikke helt glat. De hadde ubehagelighet av det allikevel.

Mit personlige syn paa dette her er det, at vi kan vanskelig staa her og teoretisere over et monopol, fordi det hele kommer utelukkende an paa, hvorledes dette monopol agtes gjennemført. Et monopol, som kun har til formaal at skaffe økede indtægter for statskassen eller at holde daarlige vine borte fra landet, det kan jo i og for sig ikke eller bør i og for sig ikke vække noget anstøt. Men et monopol, som tilsigter at indføre restriktioner, er det ganske klart at man vil se paa med andre øine. Der har her været talt om forskjellige vanskeligheter, som man skulde ha at møte. Naar vi diskutterer saken for lukkede døre, vil jeg for mit vekommende nævne, at vi muligens har et kompensationsmiddel. Jeg vil dog ha tilføiet, at jeg bevæger mig paa et felt, som jeg ikke har kunnet gjennemarbeide, og jeg vil ikke, at mine uttalelser her skal benyttes mot mig i fremtiden. Jeg vil reise det spørsmaal, om man ikke har noget kompensationsmiddel i selve vintolden. Vintolden er, saadan som den er, efter min mening altfor lav. Det skulde undre mig, om den ikke gjennemgaaende er lavere end i de fleste andre lande. Ialfald slaar det en reisende, naar han er ute, at vinen paa mange steder ialfald er dyrere end her. Kommer man ned til Danmark, betaler man - da jeg var der i hvert fald, betalte man champagne med 70 kroner flasken. De har told, akcise og jeg vet ikke hvad de

har for noget alt sammen. Andre, som har været ute og reist, kommer tilbake med samme erfaring. I ethvert fald er det jo klart - det vet vi jo alle - at selve vinen er steget saa meget i pris, at den told, som blev fastsat i 1909, ikke staar i samme forhold til de nugjældende priser som den stod i til de dagjældende. Det er greit, at det maa være en viktig opgave for vore forhandlere at reservere statskassen saa stor told for vor vin som mulig, og at de maa bibringe de andre det indtryk, at de kommer for at faa den saa høit op som mulig, men at der dog er noget prutningsmon - for at tale med den ærede taler fra i formiddag.

Diskussionen har her streifet et punkt, som interesserer spesielt mig meget, nemlig, hvilken betydning man skal tillægge den foreliggende indstilling, forsaavidt som den vinder Stortingets bifald; er den absolut bindende, eller er den det ikke? Det er ganske klart, at vore forhandlere maa faa instruktioner om at arbeide i overensstemmelse med den beslutning, som her blir fattet; men hvis de ikke er istand til at føre saken frem, hvad saa? Skal da regjeringen stanse forhandlingerne og si: Vi kan ikke mer; Stortinget har bundet os; vi staar fast; vi maa indbringe saken for Stortinget. Enkelte uttalelser her har gaat i den retning. Komiteens ærede ordfører har nærmest uttalt sig i en anden retning, og komiteens ærede formand uttalte sig, saavidt jeg forstod det, paa dette punkt ikke med vanlig klarhet. Han uttalte, at i saa fald - hvis ikke forhandlerne vinder frem - maatte saken forelægges for regjeringen og kanske for denne forsamling. For os i regjeringen er det selvfølgelig av den største interesse og av den største betydning at ha klarhet over, hvad meningen her er. Er forholdet dette, at Stortinget mener, at regjeringen i et saadant tilfælde faar handle paa egen haand og saaledes, at den i tilfælde kan slutte en traktat, avhengig av Stortingets efterpaafølgende godkjendelse, eller er det Stortingets mening, at man skal stoppe op, hvis Stortinget paa den tid ikke er samlet, stanse forhandlingerne og si: Vi kan ikke gaa lenger; mandatet rækker ikke lenger; Stortinget er ikke samlet; vi maa ta dette op paany? Dette er efter min mening et ganske springende punkt, og jeg gjentar, at det forekommer mig, at uttalelserne fra de forskjellige sider ikke har faldt ganske sammen. Den sedvanlige vei at gaa er jo naturligvis den, at regjeringen handler paa eget ansvar og gjør det saa godt, den kan, og jeg er ikke sikker paa, om det ikke vil gjøre et meget underlig indtryk, om forhandlingerne i tilfælde maa stanses paa den maate. Er Stortinget samlet, gudbevares, saa er jo saken forholdsvis enkel.

Herrerne Bentzen og Castberg kom ind paa spørsmålet flere forhandlere, og særlig fra Bentzens side blev det fremstillet som et krav fra avholdsfolket dette at faa flere folk; det var ikke noget ønske, men det var et krav. Nu vil jeg om dette spørsmaal si - og jeg tror, de fleste, som har ført nogen forhandlinger av betydning vil være enig med mig i det - at i almindelighet kommer gjerne en enkelt mand som forhandler lenger end et kollegium. Den linje er jo imidlertid forladt; regjeringen og komiteen ogsaa har jo allerede gaat med paa, at en forsterkning her skal finde sted; man er gaat

med paa 4 mand. Jeg har forstaaet uttalelserne saadan, at regjeringen i dette spørsmaal staar frit, og jeg vil da si, at forsaavidt som de herrer, som har uttalt sig fra avholdsfolkets side, ikke har uttalt sig for egen regning, men paa vegne av hele sit parti, og forutsat at altsaa disse folk virkelig ser paa denne sak, saaledes som det har været git uttrykk for her i denne sal, saa vil regjeringen naturligvis opta spørsmålet til fornyet behandling og fornyet overveielse. Og naar der fra et enkelt hold sterkt har været betonet, at ingen særinteresse maa være overrepræsenteret, saa vil jeg si, at skal avholdsfolket faa en repræsentant til, saa vil det være vanskelig at motsætte sig det krav, - eller den antydning til et krav, er det kanskje korrektere at si - som vi allerede har hørt fremsat her idag om at faa en yderligere repræsentation for de direkte næringsinteresserte.

Hr. Castberg kom i sin tale ind paa spørsmålet om at føre forhandlingerne paa andet sted end i vedkommende land selv. Jeg har jo ingen personlig erfaring i disse ting; jeg kan ikke paa dette punkt gjøre nogen personlig opfatning gjældende. Hr. Castberg nævnte spørsmålet for mig forleden dag, og jeg satte mig da øieblikkelig i forbindelse med minister Wedel i Paris, som skal føre forhandlingerne, og han uttalte, at det var efter hans mening en betingelse, uten hvilken ikke, at de blev ført i vedkommende land. Det var hans tanke, saavidt jeg forstod ham, at man vilde begynde i Portugal, derefter forhandle i Spanien og saa i Frankrike. Jeg er sikker paa, at denne forsamling ogsaa vil bøie sig for denne mands uttalelse, som dog faar det nærmeste ansvar for disse forhandlinger, naar han uttaler sig paa den maate, som her er skedd.

Ja, jeg agter ikke og finder det ikke paakrævet at uttale mig i større bredde. Jeg kan kun gjenta, at de uttalelser, som er faldt under debatten her, vil av regjeringen bli tillagt al mulig betydning; vi skal faa utskrifter av disse uttalelser og gjennemgaa dem, og vil skal avveie de uttalelser og henstillinger, som er fremkommet, saa godt vi kan.

O. C. Müller: Jeg uttalte mig saa utførlig i formiddag, at jeg nu skal indskrænke mig til at replicere til endel talere, som har berørt spørsmaal, som jeg finder grund til at komme litt nærmere ind paa. Jeg vil da først i anledning av, hvad den ærede repræsentant hr. Bentzen, uttalte - at det var et spørsmaal, om det nationaløkonomisk set ikke var en fordel, at man stoppet vinimporten ogsaa av de lette vine, selv om fiskeeksporten skulde komme til at stanse ved de vanskeligheter den da kom op i - paany gjøre opmerksom paa, at fiskeeksporten til de romanske land repræsenterer to tredjedele av hele landets fiskeeksport, og jeg vil spørge hr. Bentzen om, hvad de et hundrede og nogen og otti tusen mennesker, som lever av fiskeri her i landet, skal leve av, hvis man skulde gaa frem efter denne linje. Jeg vil spørge, om han vil legge kystdistrikterne ned i den rene elendighet og la os ute ved kysten bli et slags fattigunderstøttede individer? Jeg mener, at slik kan bare avholdsfanatikere tale. Jeg synes, at selv repræsentanten fra Hønefos og Kongsberg, som man jo

ikke kan forlange skal ha saa stor forstaaelse av fiskerierne, ikke burde dokumentere sin uvidenhhet i det spørsmaal og sin mangel paa forstaaelse av spørsmaalets omfang saaledes som hr. Bentzen der gjorde. Jeg skule ha lyst til at spørge fiskerirepræsentanterne i denne sal, hvad de har at si til det horoskop, som hr. Bentzen oprullet i denne sak.

Saa var det en anden ting han berørte. Han oppfattet øiensynlig min uttalelse om, at tolldifferancen - jeg antydet 3-5 millioner uten at det skulde være noget forbindende, men kun saavidt jeg i øieblikket hadde oversigt over det - vilde komme til at dreie sig om et saadant beløp, derhen, at dette var hele spørsmålet. Aanei, saa enkelt er det nok ikke. Som jeg har sagt før, kan de vinproducerende land skaffe sig fisk andetsteds fra - det er dokumentert under kringen til overflødighet - og stoppe den norske import, hvad der i værste tilfælde kunde bli tale om. Hvis man kommer op i en traktatkrig, da gjælder det et ganske andet beløp selvfølgelig; jeg skulde tro det tidobbelte beløp proanno vilde da bli det, som staten fik at erstatte, hvis der i det hele tat kan være tale om erstatning her. Vi kommer da op i en lignende situation som fiskerierne stod i under krigen, idet de manglet avsetningsmarkeder. Vi har jo nu faat vite, at fiskecentralens underskud under krigen er 115 millioner - jeg er forresten ikke sikker paa, om det ikke er enda større, for der er vel foretat en del avskrivning tidligere eller overførsler til landbruket og den slags. Der manglet ogsaa da omsætningsmuligheter, og det er det tilfælde, som vil indtræde, hvis vi skulde komme i traktatkrig med de vinproducerende land. Det kan hælde, at mange av herrerne vil finde, at jeg kommer med sterke uttalelser; men det vil være forklarlig, at en som staar midt oppe i det og har ansvaret for det hele, ser spørsmålet alvorlig og mørkt. Jeg vil videre peke paa, at en konsekvens av den situation som hr. Bentzen var inde paa, vil bli, at hundreder av millioner, som er nedlagt i forskjellige værdier, som er knyttet til fiskerierne, vil falde sammen. Jeg har tidligere under behandlingen av en anden sak her i Stortinget oplyst om, at der har været foretat tvangssalg av fiskerfarkoster, som paa grund av de fortvilede omsætningsforhold er faldt i pris i løpet av 2-3 aar ned til en tredjedel av værdien. Der har vi et varsel i den retning som jeg nævner.

Saa sa hr. Castberg, at forhandlerne ikke kan løses fra instruksen, det er et bundet mandat. Jeg takker for den greie opplysning fra hr. Castbergs side; men den har ogsaa til følge, at jeg ser mig nødsaget til at stemme imot punkt 4 - det er en konsekvens av den uttalelse hr. Castberg kom med. Hvis punkt 4 hadde været med i folkeavstemningen, kunde nok saken ha stillet sig noget anderledes; men som bekjendt har det ikke været det, og det nytter ikke at komme med hypoteser om, hvordan resultatet av folkeavstemningen hadde blit, hvis punkt 4 ogsaa hadde været forelagt det norske folk til besvarelse.

Saa gjorde hr. Castberg ogsaa opmerksom paa, at der nu var en verdensomfattende bevægelse av etisk-moralsk art, og han trodde, at den ogsaa vilde gjøre sig gjældende under traktatforhandlingerne. Jeg vil til det si, at jeg tror, at

spanierne, franskmændene og portugiserne anser vin for noget omtrent i likhet med, hvorledes vi betrakter melk eller kaffe. Det er ret og slet et almindelig nydelsesmiddel, som de sogar gir sine børn. At de da skal se noget etisk-moralsk forkastelig i at sælge dette stof, denne vin, til nordmændene, det kan man ikke vente. Jeg tror, det er mangel paa kjendskap til forholdene dernede i syden, naar hr. Castberg uttaler sig som han der gjør. De folk dernede staar nok temmelig uforstaaende likeoverfor den forbudsbevægelse, som er reist med saadan stor sukses i vort land.

Saa sa hr. Castberg, at fiskeridistrikterne skræmtes ogsaa av mig før folkeavstemningen om forbud blandt andet under behandlingen her i Stortinget av Portugaltraktaten. Ja, det er gjerne mulig, at det har virket som et skræmmeskud, jeg vedstaar det, og jeg er glad for, at jeg skræmte saaledes som jeg gjorde; jeg mente, at der ikke laa nogen overdrivelse i det. Men med hensyn til folkeavstemningen maa man huske paa, at det var kvindene, efter min opfatning ialfald, som i stor utstrækning avgjorde det spørsmaal, og jeg mener, at kvindene i dette land kan man ikke vente skal ha forstaaelse av den økonomiske rækkevidde, som forbudet fører med sig. De saa nok spørsmålet etisk moralsk, det tviler jeg ikke paa, og det er ganske naturlig og ganske forstaaelig; men man maa heller ikke lukke øinene for, at de i stor utstrækning mangler betingelser for at kunne bedømme den økonomiske rækkevidde av det, de var med og uttalte sig for.

Hr. Castberg citerte ogsaa avstemningen i Møre fylke. Ja, det er sandt, jeg blev likesaa duperet som formodentlig hr. Castberg blev, da jeg læste det resultat; men der har man noget, som jeg kjender vel til, og som man vistnok ogsaa kjender til fra denne sal: vi har den vestlandske idealisme, et folkelynne, som jeg personlig sætter megen pris paa. Jeg tror, man finder idealiteten i større grad paa Vestlandet end noget andet sted i vort land, og jeg tror, at forklaringen til dette for en stor del ligger der. De mente, at denne linje var den ideelle, den var de optat av, den gik de frem efter uten i tilstrækkelig grad at tænke nøgternt over de følger det vilde ha økonomisk. Man vil se, at i Finmark og Troms fylker, hvor fiskerne er i avgjort majoritet eller sterkere repræsenteret - man har ogsaa der indre distrikter hvor jordbruket er av den største betydning - der stemte i Finmark fylke 4239 for forbud og 2338 imot - det er altsaa en ganske betydelig større procent som stemte imot end i Møre fylke - og i Troms fylke stemte 12 744 for og 3983 imot. Her har man en følelse av den ængstelse som var tilstede hos fiskerne, trods det at fiskerne deroppe gjorde regning paa at faa sine russiske markeder for fiskeavsætningen tilbake - markeder som var uavhengig av traktatforhandlingene. Men hvordan har saa den etisk moralske trang virket deroppe i Finmark og Troms, saasnt det har været forbundet med økonomisk offer for befolkningen? Er den etisk moralske trang stor, maa den ogsaa være villig til at yde økonomisk offer. Ja, det eksempel hadde vi jo nylig her i Stortinget, hvor et fiskes avsetningsmuligheter blev bortelimineret paa grund av de politiske forhold og et enkelt fiske, sommerfisket i

Finmarken, saaes truet. Vi hørte de krav som straks blev reist til statskassen om, at staten skulde greie det hele, den skulde kjøpe fisken, og prisen var ikke høi nok. Der ser vi, hvorledes det vil arte sig i praksis, naar det blir spørmaal om ting som dem jeg her har berørt. Jeg tviler ikke paa, at de samme krav ogsaa tildels vil bli reist fra de øvrige fiskeridistrikter, og da kommer vi ind paa de økonomiske konsekvenser i hele deres brede omfang.

Saa nævnte hr. Castberg, at det var slet kvalitet vi hadde i fisk og at det for en hel del hadde skylden. Ja, jeg er enig med hr. Castberg i saa maate, den slette kvalitet vi har hat i fisk den er ogsaa nogen skyld i det, men det kommer frem derved, at avsetningsmarkederne har været stengt. Der har vi en ny foreteelse, som viser hvorledes det vil virke, hvis avsetningsmarkederne stopper. Varerne hopes op og de blir overliggende. Jeg vil ogsaa minde om, at der forsøkte staten at klare ut og hjelpe fiskerne ved hjelp av fiskecentralen, nu har vi velsignelserne i dette aar. Vi har 15 millioner kg liggende med tildels sur fisk, som endda skal ut paa vore markeder, de er statens idag, men de skal ut paa de portugisiske og spanske markeder og vil yderligere deprimere markederne derute, saaledes som fiskerinæringens repræsentanter i denne sal har spaadd og bebudet baade ifjor og aaret i forveien. Der er begaat en stor feil - det nytter ikke at lukke øinene for det - bl.a. derved, at denne fisk ikke blev tørret ifjor istendenfor at den blev opbevaret som saltet i et helt aar. Det faar ogsaa fiskerinæringen nu lide for. Det viser sig, at statsstøtte likeoverfor fiskerierne - den kan være saa velment som den være vil - men den fører ikke frem. Jeg vil imidlertid si, at dette med den slette kvalitet det er et fænomen av forbigaaende art. Den nye fisk man har faat iaar er en fin, pen, vel tilvirket vare; men trods det har det vist sig, at det er vanskelig at faa solgt selv den udmerkede vare i fast regning. Jeg er imidlertid enig med hr. Castberg i, at man faar gaa de veie, man kan, for at bedre fiskens kvalitet i dette land, det er riktig, og hr. Castberg skal bestandig finde mig villig til at være med paa det, bl.a. ogsaa ved gjennomførelse av tvungen vrakning av klipfisk. Jeg vil i denne forbindelse si, at jeg skulde sette pris paa, om den lov kunde komme frem til behandling snarest mulig.

Saa kom hr. Castberg med endel bebreidelser likeoverfor mig, fordi jeg ikke hadde stillet forslag baade i den ene og den anden retning til støtte av fiskerierne. Ja, jeg vilde saa gjerne gjøre det; men jeg føler forsaavidt ingen bebreidelser selv iethvertfald over at jeg har forsømt noget likeoverfor fiskerierne; jeg har stemt for alt, som har været vel begrundet forelagt mig, og jeg har støttet det saa godt som jeg har kunnet baade i konferanser med departementet og ved avgjørelser her i Stortinget. Jeg tror hr. Castberg kunde ha sparet sig for den bebreidelse likeoverfor mig. Det kan hände, at jeg mangler noget av den evne, som en saa gammel og dreven representant i Tinget som hr. Castberg har, og kanskje ogsaa endel av hans frimodighet. Jeg vil ogsaa minde om, at den forrige regjering eller repræsentanter for den har sagt her i Tinget bent frem, at fiskerierne nu faar greie sig selv. Jeg

tror det for saavidt er den samme opfatning den nuværende regjering har, idet den mener at landets økonomiske evne ikke er tilstrækkelig stor til at man kan gjøre regning paa staten. Jeg bebreider ikke hverken den tidligere regjering eller den nuværende at den har latt falde de ytringer. Det blir forstaat av fiskeralumen, ihvertfald i Møre fylke, de har forsøkt at klare sig selv, og man vil vite at kravene derifra i den senere tid ogsaa har været minimale. Man har bare forlangt hensynsfuldhet av staten med hensyn til de gamle beholdninger den sitter inde med, men utover det har heller ikke kravene gaat.

Saa pekte hr. Castberg paa at man skulde utvide vore markeder for fisk. Jeg har oplyst før at man har helt tapt Syd-Spanien som marked paa grund av forskjellige forhold, blandt andet fordi man foretrækker fisk fra andre lande, hvor man tildels har vrakerlov, og hvor de slagter sin fisk. Derfor hadde nordmændene ikke andet at gjøre end at se at erobre sig nye markeder, og det eneste de var henvist til, var det Syd-Amerikanske marked, og ved intenst arbeide har det lykkedes at vinde tilbake i Syd-Amerika det man har tapt i Spanien. Jeg vil faa lov at oplyse at nogen av de norske firmaer, blandt andet flere Kristiansundsfirmaer, har sine egne norske repræsentanter i de større importsteder i Syd-Amerika som arbeider direkte med konsumenterne der nede. Der har man ogsaa samme foreteelse som man hadde ved de spanske og portugisiske firmaer, at man har New-Foundland og Labrador klipfisk, ja man har sogar i den senere tid hat japansk klipfisk at kjæmpe med. Det viser sig at konkurrenterne er med, og der kommer nye til. Jeg har før hævdet - og det er uimotsagt - at den nuværende situation er for fiskerierne den uheldigst mulige at komme op i traktatvanskeligheter i. Jeg vilde foretrukket at man hadde faat en midlertidig ordning foreløbig, hvis motstanden mot propositionens krav blir for store.

Saa var det til konstitutionskomiteens formand, hr. Hegge, jeg gjerne vilde si et par ord. Han sa at man faar ta selv store økonomiske ofre for at gjennomføre de krav som propositionen stiller. Jeg vil til det si, at jeg ikke kan se andet end at under enhver omstændighet vil det bli fiskerinæringen som faar ta de største økonomiske ofre. Staten kan ikke og magter det ikke, det lar sig ikke praktisk ordne for staten at gi fuld erstatning heller.

Saa var det tilslut endel jeg vilde faa lov at komme ind paa, som findes i de dokumenter som følger som utrykte bilag til konstitutionskomiteens indstilling. Jeg vil da først nævne at minister Wedel Jarlsberg den 12 januar har været inde paa dette at se at faa en midlertidig ordning. Han sier: "Et modus vivendi turde maaske ikke behøves at fremlægges for Cortes - og modus vivendi lever ofte like længe som traktater. Jo nærmere tidspunktet for vor traktats ophør er, desto mere turde et modus vivendi maaske kunne forsvares fra portugisisk side." Han er altsaa inde paa det samme som jeg har tænkt mig. Saa sier chargé d'affaires i Lissabon, Ditleff. Jeg finder det nødvendig siden disse dokumenter ikke er trykt, at citere nogen smaa avsnit av dem; det skal ikke bli meget, men jeg mener Stortinget bør være bekjendt med disse ting. Han sier

blandt andet her i en skrivelse av 5 februar iaar: "Derimot har jeg indtryk av at en fællesaktion skal ske i en eller anden form. (Den spanske gesandt bad mig i forrige uke om at faa utlaant vor traktat m.m. med Portugal.)" Det viser sig altsaa at vi maa gjøre regning paa motstand og kanske ogsaa en fælles motstand fra de vinproducerende landes side. Saa vil jeg peke paa at der i formiddag faldt en uttalelse om at man skulde gaa bent frem og ærlig frem i disse traktatforhandlinger. Jeg finder da grund til at citere hvad utenriksminister Ihlen under 3 mai iaar skriver til den portugisiske minister i Stockholm. Han sier: "Naar den norske regjering hadde haap om at kunne ophæve det etablerte forbud efter krigens slut, var det fordi den trodde, at de ekstraordinære forhold som hadde nødvendiggjort forbudet, vilde bli væsentlig forandret, og at normale forhold nogenlunde snart vilde indtræ igjen." Her stiller altsaa den norske utenriksminister i utsigt likeoverfor den portugisiske minister i Stockholm, at der har været tale om, at det har været regjeringens haap at kunne ophæve det etablerte forbud som man hadde. Jeg spørger, er dette at gaa den bene, ærlige, rigtige vei? Noget lignende skriver utenriksministeren senere til den spanske minister i Stockholm, og den portugisiske minister i Stockholm sier følgende i skrivelse av 20. april iaar til det norske utenriksdepartement: "Jeg har derimot faat instruktioner i kraft av hvilke jeg maa meddele Deres Eksellense, at hvis den norske regjeringens bestemmelser er saadanne som kjendsgjerningerne synes at vise, holder den portugisiske regjering dem for ulovlige, eftersom den holder for ulovlig enhver doktrine eller retspraksis som strider mot ordlyden i traktatens bestemmelser, og hævder at ingen indre norsk lovgivning kan ha til virkning at sætte ut av kraft en international overenskomsts bestemmelser; jeg vil endog maatte protestere mot anvendelsen av en saadan retspraksis som strider mot disse principper." Der har vi en av de protester som er indkommet, og saa har den spanske minister i en skrivelse av 28. januar 1920 ogsaa til den norske utenriksminister uttalt: "Regjeringen i Madrid har tat hensyn til de forhold hvorunder de nøitrale land har befundet sig i de sidste 4 aar og som har hat den opfatning at de nævnte love og bestemmelser ved krigens ophør skulde ha været ophævet - ti Deres Excellence hadde forsikret at det var midlertidige forholdsregler - har ikke villet skape vanskeligheter for den norske regjering. Men i betragtning av at de nævnte love og bestemmelser endnu er ikraft og i uoverensstemmelse med aand og bokstav i de traktater og love som regulerer, etablerer og garanterer rettighetene og handelsforbindelserne mellem Norge og Spanien, paalægger den mig, ved Deres Excellences elskverdige mellemkomst, at spørre om den norske regjering er beredt til at ophæve de omhandlede love og bestemmelser og hvilke hensigter den har i denne henseende, thi for at tilfredsstille den spanske handels berettigede ønske, har den absolut behov for ogsaa at fatte beslutninger overensstemmende med den norske regjeringens avgjørelse." Der har vi den spanske ministers protest. Derpaa svarer altsaa minister Ihlen omtrent noget lignende som det han svarte den portugisiske minister i

Stockholm, og henviser til, at det hadde været regjeringens haab at kunne ophæve de midlertidige forbudsbestemmelser. Jeg er glad over at dette kan bringes frem for Stortinget, saa det for lukkede døre blir gjort bekjendt med denne noteveksling. Det er en av de grunde hvorfor jeg ønsket dette møte holdt for lukkede døre.

Saa er det blandt dokumenterne en uttalelse tilslut, som jeg skal faa lov at komme litt ind paa. Jeg nævnte forholdet med den alkoholgrænse paa 12 volum % for lette vine. Det viser sig, at saken av departementet har været forelagt til "undersøkelse av alkolstyrken i forskjellige vinsorter for derigjennem muligens at finde en gränselinje mellem de lette og sterke vine. Undersøkelser er bl.a. foretat av kontrolrevisor for ølbekatningen, dr. chem. Johannes Flood, som har bestemt alkoholstyrken i de forskjellige lands typiske viner ved vinprøver, som er uttat til undersøkelse hos en række vinimportører i Kristiania. Dr. Flood kommer paa grund av sine analyser til det resultat, at det ikke kan være underkastet tvil, at den nuværende alkoholgrænse for "lette viner" (12 %) er for lav. Disse viner kan, fremholder han, betegnes som naturviner, idet den forgjærbare saft eller most under normale forhold indeholder tilstrækkelige mængder av sukker til alkoholens dannelse. Alkoholgehalten i en naturlig forgjæret vin kan ikke komme høiere end ca. 15 %. Finder man derfor i en vin en alkoholgehalt av 15,5 % alkohol og derover, kan man med bestemthet gaa ut fra, at alkohol er tilsat."

Her ser man, at han er inde paa det samme, at en grænse paa 12 %, som jeg i formiddag nævnte, er unaturlig og foranlediger en skadelig og uheldig vin i det hele tat. Det er videnskabelig paavist, at saa er tilfældet. Jeg finder grund til at nævne det forhold, den stadfæstelse av mine uttalelser i formiddag, som ligger i dette dokument.

Til slut vil jeg faa si at tinget faar tilgi mig den tid jeg har lagt beslag paa; men dette er en sak, som alle vil forstaa er av den aller største interesse for det sted jeg repræsenterer. Jeg vil be om undskyldning for den lange tid jeg har brukt; men jeg haaber det ogsaa vil bli forstaat, at den tid var nødvendig for mig.

Moltu: Eg tenkte, eg skulde sleppa aa taka ordet i dette ordskiftet. Eg gjekk ut ifraa, at saki under ordskiftet um Portugaltraktaten var so nøgje dryft - nett same grunnane kom fram daa. Naar me hadde ei samrøystes nemndtilraading, og samrøystes propositjon fraa riksstyret. Den noverande statsminister Halvorsen sa under ordskiftet um regjeringas ordbrug, at ein maa tinga på grunnlag av folkeavrøystingi, so meinte eg, det ikkje skulde vera turvande meir ordskifte i denne sak. Det mest rare er elles, at ifjor skulde ordskiftet um dei same ting og med dei same argument haldast for opne dører, avdi veljarane ute i landet skulde faa høyra desse argument, og daa skulde det vera folkeavrøysting etterpaa. No skal det vera for stengde dører. Og hr. Müller fraa Kristiansund sa, at han gjekk ut ifraa, at tingarane fekk sjaa tala hans. Eg gjeng daa ut ifraa, at dei ogso fær sjaa dei andre talane. Det skulde undra meg mykje, um det ikkje gjeng

paa same maaten med tingarane, som det gjekk med veljarane, at dei ikkje er so serleg lettruande. Eg trudde ikkje, at hr. Müller, ein sopass vitug og nyktern mann, vilde vera so lite nyktern og koma med so mykje overdriving, som han gjorde. Hr. Ivarsson fraa Finnmarksbyane var ogso nokso aggressiv og sa millom andre ting det, som ogso hr. Müller fyrst og framst gjorde gjeldande: det er fiskarane det gjeng ut over. Og hr. Ivarsson sa, me maate tenkja paa samhandelen med utlandet, handelsbalancen med utlandet. Korleis gjeng det med den og fiskeutførsla vaar - naar me fører inn for 100 millionar i vin og fører ut for 30 a 35 millionar i kleppfisk? Dette vert ingen god handelsbalance. Eg skynar ikkje hr. Ivarsson sit resonnement naar me som sagt fører inn for ikring 100 millionar fraa vinlandi og fører ut alt i alt for ikring 30-35 millionar i kleppfisk. Handelsbalancen vilde vera mykje betre, um me ikkje førde ut ein einaste torsk. Det er eit argument, som absolut slaar hr. Ivarsson sitt forsvar ihel. Hr. Müller brukte overlag sterke ord i fyremiddag og endaa sterkare ord no. Han brukte endaa so sterke ord, at han sa, me legg fiskeridistrikti øyde, so me kjem upp i ei liknande stoda som under krigen, daa me tapte eksportmarknaden vaar. Me kjem i den stoda, dersom me kjem i tollkrig med vinlandi, sa han. Me hev kosta hundratal av millionar paa fiskerii, som no likevel vil brotna ihop. Eg paaviste under Portugaltraktatordskiftet ifjor, at dette var overdriving i aller høgste maal, og eg skal prøva i stutte ord aa prova det att, meddi eg viser til det, eg sa daa. Heile kleppfiskutførsla var i 1910 17,5 millionar. I 1914 - eg spring over 4 aar for ikkje aa taka med heile statistiken - utgjorde ho 30 millionar og i 1915 35,5 mill. kr. Av dette førde me til Portugal i 1910 for kr 4 329 600, i 1914 kr 8 897 500 og i 1915 kr 6 175 700. Dette var til Portugal. No skal eg bruka hr. Müller sine eigne tal. Han sa, at me førde ut alt i alt til dei katolske landi 2/3 av heile kleppfiskeksporten vaar. No er heile kleppfiskutførsla ikring 30 millionar, so 20 millioner vert daa utførsla vaar til desse landi. So skal me sjaa, kor mange kg me fører til Portugal. Med eit rundt tal er det 13 mill. kg. Tollen paa fisk til Portugal og Frankrike er ikring 16 øre pr. kg. Heile tollen vert umlag 2 mill. kr. No ser eg, at tingarane vaare skulde vera so uhepne, at dei ikkje naadde noko betre resultat enn aa faa sett upp denne tollen med 10 øre. Eg set, at Portugal segjer, at me krev tollen paalagd 10 øre, altso vert det 26 øre mot no 16 øre. 10 øre paa 13 mill. kg. Det gjer i alt 1,3 mill. kr. Det er den tollutgift, me fær, naar me set tollen upp 10 øre. Eg gjeng ut ifraa, at me fær eit betre resultat. Dette var det verste høvet. So set eg, at me paa all den fisk, me fører ut til dei katolske landi, ikring 20 a 30 mill. kg for 10 øre, det vert 2 a 3 millionar. Hr. Müller sa i fyremiddag, at ein her i landet fiskar 60 mill. torsk - no brukar eg hr. Müller sin eigen statistikk - og han kjenner like godt som eg, at 60 mill. torsk gjev umlag 30-40 millionar kg kleppfisk, og set me 10 øre pr. kg, so vert det umlag 3 millionar; men daa reknar eg ogso like stor toll paa den fisken, me fører ut til oversjøiske marknader. Og naar han reknar, at fiskarane vil tapa millom 3 og 5 millionar, so kjem

eg til det resultat, at fiskarane i verste fall tapar eit par millionar. Eg ser det; men eg skal forresten koma attende til det. Men no segjer hr. Müller, at fiskerii vaare vil falla ihop allesaman, gaa tilgrunne; dei vil tapa marknader, dersom me kjem i eit toleleg handelssamband eller traktatsamaband med vinlandi, men kjem i tollkrig. No veit hr. Müller like so godt som eg, at sildefiskerii er dei viktigaste fiskerii for landet, og den store mektige floten, me hev av fiskefarty og det, me hev av reidskap, som kostar hundrad av millionar er lagde mest paa sildefiskerii vaare. Og hr. Müller veit like godt som eg, at me ikkje fører ut noke nemnande av sild til vinlandi. Sildi gjeng til andre marknader. I sofall vil den tollkrigen, me fær med vinlandi ikkje faa nokon innverknad.

No skal eg ikkje nekta for, at fiskerii vaare er i ei sers vanskeleg stoda, den vanskelegaste ho nokon gong hev vore i noko tid, og eg skal vedgaa, at eit tap for fiskarane paa 2 millionar kr vil ha mykje aa segja for dei folk, som arbeider med kleppfisken, overmaate mykje aa segja. Eg skal gjeva hr. Müller rett i det. Ettersom tilhøvi no er, so vanskelege som dei er, so vil dette tapet som sagt ha nokso mykje aa segja. Men naar det gjeld ikring 2 millionar kr, eg gjeng ut ifraa det, eller lat oss segja 3 mill. kr som hr. Müller sa, som fiskarane hadde krav paa millombils av den norske staten, til ein fann andre marknader - her reknar eg med det verste høve, at staten maatte ofra det, som fiskarane tapte, paa det, me maa ofra for aa faa skikkelege traktater med vinlandi - um staten millombils laut ofra dette paa fiskerii vaare, so var det offeret vel verd aa ofra, for at me skulde faa frie hender med umsyn paa traktatane vaare, naar det gjeld den største sosiale oppgaa, me hev? Aa maala det so svart, som hr. Müller gjorde for um mogleg aa naa, det han meiner, det er det ingen grunn til. Det kan daa ikkje vera tale um, at korkje han eller andre meiner, at me ikkje skal tinga paa grunnlag av folkeavrøystingi. Og kva er det saa dei vil? Jau, det er dette punkt 4, segjer hr. Müller, at ein skal ha lov til aa setja monopol og ha samlag. Det er altso monopol og samlag, dei ikkje vil ha. Det er hovudgrunnen til all den kamp og strid, som motstandarane hev reist mot dette vedtaket. Men kva vil dette punkt segja? Jau, det vil segja, at dei private importørane og vinhandlarane ikkje skal ha lov til aa handla med desse ting. Det meiner me, som vi ha orden i vinhandelen vaar, og orden i innførsla. Det er med andre ord privatinteressone, motstandarane vaare vil ha fram. Det ser det iallfall ut til. Eg hev endaa ikkje høyrte nokon, som ikkje vil tinga paa det grunnlaget, som er skapt ved folkeavrøystingi, og kvifor daa ikkje gaa den vegen, som tilraadingi segjer, for folkeavrøystingi bygde paa det forholdet, me daa hadde, at med skulde faa lov til aa føra inn vin under 12 pct. og det er det ingen, som hev sagt noko imot, og naar ein ikkje er samde i punkt 4 her, so meiner eg, det sjølv sagt er, avdi ein meiner, at vinhandelen ikkje maa inn under monopol og samlag, inn i ordna tilhøve til aa fria landet fraa det fælslege misbruk av vin, som gjeng for seg, naar ein fritt hev lov til aa handla, som ein vil og drikka vinen som vatn um ein vil. Det meiner eg, at alle som hev

kjærleik til det norske folk og vil eit ædrugt folk, maa vera samde i, at det maa vera kontroll med det, som skader folket vaart. Eg kan ikkje skyna, at ein skal ha noko imot det, og eg kan ikkje eigenleg skyna, at Portugal eller Frankrike eller dei andre vinlandi heller skulde ha noko imot det. At det her skulde leggjast store hindringer ivegen for, at me får ordna oss, soleis som me vil, kan eg ikkje skyna. Statsministeer Halvorsen vilde gaa endaa noko vidare. Han meinte, me maatte ha full fridom med umsyn paa vininnførsla vaar; han vilde gaa so vidt, at me heilt skulde nekta vininførsla. Den fyrre statsministeren sa, at statsminister Halvorsen gjekk endaa mykje vidare enn han vilde ha gjenge, og endaa skal me høyra det same uppatt, som me høyrdde ifjor.

So tala hr. Müller so vønt um det ideelle syn og det økonomiske syn, og han sa, at det var idealisme, det var ikkje synet for det økonomiske, som dreiv Mørefolket, kystfolket, og at folk der ute ved havet er meir idealistar enn andre folk. Ja, folket i Møre røysta for forbodet umlag kvar einaste mann under folkeavrøystingi. Dei saag meir paa det ideelle enn paa det økonomiske. Men folket der uppe, med det sunne bondevitet, skynte, at her var det andre ting som mulig laag under og ikkje interessa for fiskarane sitt bedste. Trur ein ikkje, at den norske fiskaren skynar, at det ligg ein stor slump overdriving til grunn for dette? Han skynar det svært godt, og ut ifraa det tala han under folkeavrøystingi. Eg for min part meiner, at kvar einaste mann, som skal ha med desse saker aa gjera, maa gjera sitt beste for at handelen og innførsla og utførsla i det heile kan koma inn i et sunnt og tryggt far. Det hev forresten ikkje noko med avhaldssak eller ikkje avhaldssak, fanatisme eller ikkje fanatisme aa gjera, som det hev vore sagt her. Hovudsaki her er, at ein handlar utifraa dei grunnsetningar, som folkeavrøystingi hev lagt grunnlaget for, og det er daa ogso fyresetningi fraa alle kantar, og daa kan eg ikkje skyna, kvifor ein skal draga fram desse overdrivingar, for um mogleg aa hala ut eller øydeleggja det heile. Eg skal ikkje taka upp meir tid.

W. Konow: Jeg vil i motsætning til den foregaaende taler uttale, at det gjorde godt at høre en saa saklig og grei utredning av de interesser, som staar paa spil overfor traktatlandene, hvis det ikke skulde lykkes os at faa disse forhandlinger avsluttet paa en for Norge heldig maate. Jeg er ikke enig med hr. Moltu, og jeg tror hr. Moltu tar det lidt let, naar han beregner, at det tap vi vil komme til at lide, hvis disse traktatforhandlinger med Portugal mislykkes, kan sættes til omkring et par millioner kroner, og det kan da staten saa let greie, det kan staten saa let betale for de ideelle interesser, som her staar paa spil. Nei, det gjælder nok mangfoldige millioner, og det gjælder ikke alene traktatforhandlingerne med Portugal, det gjælder forhandlingerne med Frankrike og Spanien ogsaa. Og gaar det ut over vore fiskerier, - blir avsetningen av vore fiskeprodukter hindret av den grund, at man ikke kan sende fisken til disse traktatlande, og blir vor skibsfart hindret paa grund av de høie avgifter, som paalægges den, saa blir det nok mangfoldige

millioner, som staten maatte utbetale for disse ideelle interesser. Forresten er det underlig, at man taler om det ideelle standpunkt og de ideelle interesser og saa slutter med at si, at ja, det skal staten betale. Det siges, at man sætter tilside de økonomiske interesser; det gjør fiskerne i hr. Moltus distrikt, fordi de sætter de ideelle interesser saa høit, men hvad var saa konklusjonen? Jo, staten skal betale det, de andre skal betale det. Jo tak san, en saadan læggen vægt paa de ideelle interesser, at man vil at andre skal betale skaden, den har jeg ikke saa megen respekt for. Hr. Castberg sa, at det man maatte søke i disse forhandlinger, det var at opnaa fuld handlefrihet. Ja, hvis man vil opnaa fuld handlefrihet, behøver man ikke at begynde nogen traktatforhandlinger. Det er da noget enhver vil forstaa, at vil man ha en traktat, vil man ha en overenskomst med et fremmed land, saa maa ens handlefrihet indskrænkes; det andet lands handlefrihet blir indskrænket og vor blir det ogsaa. Hvis man vil forbeholde sig fuld handlefrihet, behøver man jo ingen traktater. Vi har ikke avsluttet en eneste overenskomst med et fremmet land, hvor vi ikke har maattet taale nogen indskrænking i vor handlefrihet. Men naturligvis maa man søke at beholde saa meget som mulig av den, det er jeg enig i, men at man kommer til at maatte gi slip paa noget, at der blir grænser for ens handlefrihet, det tilsiger enhver overenskomst med fremmede lande, ti det er ikke en selv alene, som bestemmer hvad der skal ske, det bestemmes ogsaa av det fremmede lands interesser. Og jeg vil si, at naar man her sætter op som et formaal, som en instruks for disse forhandlere dette punkt 4, at man maa sikre sig, at man ikke blir hindret i at oprette samlag og monopol for salg av lette vine, - ja, da er jeg for det første ikke enig i, at det er noget godt formaal; jeg er ikke enig i, at samlag og monopol er nogen god maate at faa det ordnet paa. Monopol og samlag betyr enten slette varer eller dyre varer. Tror man, at disse lette vine er saa slette, som hr. Castberg og avholdsorganisationerne mener, saa vil man naturligvis benytte monofolet eller samlaget til at stanse importen av de lette vine. Og tror man, at ikke de fremmede magter, med hvem man forhandler, forstaar dette? Jo, Paal Bergs forslag til forandring i brændevins-, øl og vinloven har jo foreligget længe, og tror man ikke, at de vi skal forhandle med, har studeret hele det spørsmaal og vor stilling til det spørsmaal? Jeg tænker de har gjort det. For mig staar det saa, at jeg ikke anser samlag og monopol for at være saa ønskelig, men man faar sette tilside hvad man selv tror; men det som er værre det er, at hvis man søker at faa det gjennomført, faar man ikke nogen ordentlig traktat. Det er det værste man kan gjøre efter min mening, at søke at faa det punkt gjennomført, at man ikke skulde hindres i at oprette samlag eller monopol, for da skjønner man, hvor det bærer hen. De har set hvordan det gik med hetvin og brændevin; de har set at det er en bevægelse henimot forbud, og da vil de selvsagt være vagtsomme, og de vil ikke gi os saa gode betingelser, som vi ellers vilde kunne faa. Det kan bli vanskelig nok at faa gode betingelser allikevel paa grund av det midlertidige forbud som vi har sat

i kraft, og jeg vil i denne forbindelse gjøre opmerksom paa den skrivelse som utenriksminister Ihlen sendte til en av disse landes gesandter, hvor der ikke tales om forbud, men hvor der kun anføres som grund til den hele situation, at man var nødt til paa grund av krigen at gjøre visse innskränkninger, og man hadde haabet, at disse innskränkninger skulde svinde, naar freden kom, men dessværre blev man skuffet. Ja, det viser at man ikke engang har turdet si sandheten, for sandheten er den, at man vil gaa over fra et midlertidig forbud til et varig forbud, at man vilde begynde med dette som en indledning til et varig forbud. Men den samme betænkelse som disse lande vil ha ved at avslutte en traktat med Norge paa grund av dette midlertidige forbud, som maa gaa over til et varig forbud for hetvin og brændevin, den samme betænkelse vil endnu sterkere gjøre sig gjældende, naar vi kommer til spørsmålet om forbud mot lette vine og det som dermed staar i forbindelse, under 12 %, saa for mig staar den betingelse punkt 4 som en av de betingelser som ikke vil kunde la sig gjennomføre, hvis man vil ha en ordentlig traktat. Den faar man slette, hvis man vil tænke at kunne opnaa noget. Men man er kanskje saa sikker i sin sak, at man mener at hvad der nu end sker, skal staten betale regningen. Den ærede repræsentant fra Gjerpen, hr. Gunnar Knudsen, sa ogsaa i formiddag, at hvis Portugal forhøiet sin minimal- til sin maximaltarif, ja saa maatte da staten kunne betale forskjellen, saaledes at vore exportører eller vore fiskere ikke led noget tap. Og den ærede repræsentant sa ogsaa, at staten fik betale forskjellen, hvis skibsfarten led under høiere avgifter. Men nu er forholdet det, at det er ikke saa let ordnet dette, for ialfald i Portugal og ogsaa i Spanien har man anledning til at sætte høiere toldsatser end de nuværende maximaltoldsatser. Man har anledning til at tyngte vor skibsfart endnu mere, og man har anledning til at stenge vor skibsfart tildels ute fra anløp av alle havne. De kan stille den i et andet forhold end de øvrige landes skibsfart. Det er det som er faren. Nu er vor handelsbalance nok saa vanskelig. Vi er underlegne. Vi indfører en mængde ting, og vi utfører lite. Vi kaster mange penge bort ved vor import. Skal vi nu ogsaa begynde at betale for vor export, saa tror jeg at forholdet kan bli nok saa vanskelig finansielt at klare. At den ærede repræsentant fra Gjerpen nu gir anvisning paa statskassen, efterat han er fri for de byrder som vistnok hans stilling som finansminister maatte paalægge ham, det er kanskje forstaaelig, og at han føler sig lettet ved at være fri for de hensyn; men jeg synes ikke han skulde gjøre sig fri for dem, om han nu bare er repræsentant og ikke lenger er den som skal ta vare paa statens finanser. For det er ikke ganske saadan, at vor stilling er saa let. Jeg synes jeg hørte en uttalelse ved en leilighet her, at aldrig har nogen ny regjering tiltraadt med en saa fuld statskasse, med saa gode betingelser for det finansielle. Jeg har den opfatning, at aldrig har nogen regjering tiltraadt med en saa tom statskasse. - Den er fuld av laanemidler, hvis den er fuld, og forresten er den fuld av gjæld. Det var den 19 juni at den nuværende regjering traadte til. Den 30 juni skulde statskassens beholdning være

167 847 000 kroner, men den var kun 42 6262 000. Det var et underskud av 125 022 000 kroner. Et underskud! Det er ikke nogen god situation, naar statskassen er i underskud. Og de 42 millioner kan man ikke komme ut med; dem maa man ha som et slags driftsfond. Men, kan man si: Kanske denne situation har forværret sig saa svært, efterat den nye regjering er traadt til, fra 19 juni til 30 juni? Naar jeg saa ser paa beholdningen pr. 31 mai, saa er den noget bedre, for da hadde man 52 159 000 kroner. Man hadde 10 millioner mere i beholdning. Men beholdningen skulde ha været 157 166 000 kroner, saa man var 105 millioner i underskud. Litt værre er det blit, men det ligger vel mere i situationen end i den nye finansministers handlinger. Saa slet er stillingen for vore finanser, og vanskelig blir det at klare de kommende budgetter, hvis det blir en nedgangstid for vore bedrifter, og skal vi saa til og med stanses i vor export, skal vor handelsbalance gaa endnu mere ned, bli endnu daarligere for Norge, vor utførsel bli mindre og vor indførsel holde sig vedlike, da kommer vor kronas værdi til at synke endnu mere, og vi kommer til at betale endnu mere for alt det vi indfører, og som er nødvendig at indføre fra utlandet. Under krigen trodde man længe her, at man vilde bli beskattet av utlandet, at de vilde vinde tilbake noget av den fortjeneste vi hadde hat, ved at lægge told paa vore exportartikler; men det er ikke paa den maate at man har beskattet os, man har gjort det paa en anden maate. Man rationerer sin indførsel i disse lande, navnlig England; man setter grænser for hvad menneskene skal bruke i England. Nordmændene er flotte folk; de ser ikke saa nøie paa pengene - det har man regnet med - de har indkjøpt en masse varer, og jo flere varer de indfører og jo mindre de utfører paa grund av rationering og vanskeligheter, jo lavere synker kronens værdi, og jo mere maa de betale for de varer de indfører. Det er paa den maate, de beskatter os. Skal nu det komme til at ogsaa eksporten av fisk skal føre til en nedgang i vor valuta, ja da blir det sandelig ikke nogen let stilling at være finansminister og at være medlem av denne forsamling, naar man skal bevilge det, som er nødvendig paa vore budgetter. Hr. Castberg sa, at det, som maa være i forgrunden for dem, som skal forhandle, det maa være hele det etiske syn, hele det ideelle syn; det er det som har bevirket forbudet, og det maa vedkommende kunne fremlægge for disse fremmede magter. Og i den anledning trodde han ikke at minister Wedel var videre skikket. Han nævnte andre, han nævnte generalkonsul Storm og fiskeridirektør Hjort, ja, alle er visst flinke mænd. Men er nu hr. Castberg saa sikker paa, at disse har det etiske syn? Er nu hr. Castberg saa sikker paa at ikke ogsaa disse gjør gjældende de økonomiske interesser? Og dette etiske syn! Er nu hr. Castberg saa sikker paa at dette forbud har virket til folkets gavn? For mig staar det, som om det slet ikke har virket til folkets gavn endnu. Jeg vet at hr. Paal Berg har sagt, at nu er stillingen daarlig, nu er drukkenskapen tiltat, og nu brændes der ubeskattet brændevin istedenfor at der tidligere brændtes beskattet brændevin. Men om 20 aar, ja da skal vi bli et overordentlig ædruelig folk! Ja, tro det hvem som vil; den slags løfter for

fremtiden, den slags tro at alt vil bli bra, bare der er gaat endel aar, legger ikke jeg saa stor brett paa. Jeg vet, hvad det nu har gjort. Det har ikke virket til nogen etisk fremgang i vort folk. Og de økonomiske ofre, som er gjort? Tror man at staten skal dække alle tap, ja saa blir det slet ikke videre etisk opreisende for dem, som har villet gjøre disse økonomiske ofre. Jeg tænker at minister Wedel kan fremholde Norges interesser likesaa godt som enhver anden; men stillingen maa ikke gjøres vanskelig for ham; den kan være vanskelig nok før. Men vedtar man dette punkt 4 som instruksjon, som ikke kan forandres uten Stortingets samtykke, ja da bør man kanskje heller la hr. Castberg eller hr. Paal Berg være de ledende under disse forhandlinger, - hvis de kan fransk, men det bør de helst kunne og kanskje ogsaa spansk og portugisisk. Men, som sagt, det var kanskje ikke saa gal en tanke, om hr. Castberg førte disse forhandlinger og gjorde gjældende sit etiske syn og gjorde gjældende alle de krav, som han i kraft av sin stilling som forbudsorganisationens leder her i Stortinget maa opstille. Det var kanskje den rette til at faa gode handelsforbindelser og faa fiskerierne til atter at komme paa fote her i landet. Jeg vil be regjeringen og Hans Excellence utenriksministeren om at overveie dette spørsmaal. Kanskje det ikke var saa galt! Nu, jeg vet godt, at vi næsten betragtes som hedninger, vi som taler mot dette etiske syn. Vi har ikke videre tro paa det, for vi synes ikke det har virket, og vi synes at denne tale om at staten skal dække tapet, ikke tyder paa noget videre høit standpunkt med hensyn til det at ofre for at fremholde sit etiske syn og sine ideelle tanker med forbudet.

Præsidenten: De efterfølgende talere har indtil 10 minutter. Præsidenten foreslaar at tiden for de talere som herefter indtegner sig, sættes til to minutter.

Votering:

Præsidentens forslag bidfaldtes enstemmig.

Bang: Jeg maa erklære mig enig med den ærede repræsentant hr. Castberg i, at hvis Stortinget gir sine forhandlere disse instruksjoner, saa er de selvfølgelig bundet og det er bare Stortinget som kan løse dem fra baandene. Men det har tilfølge, at jeg for min del maa stemme mot alle disse punkter, stemme mot komiteens indstilling. Jeg maa opfatte det som et ultimatum, et ultimatum til disse tre regjeringer, som jeg ikke tør være med paa. I indstillingens præmisser forutsætter komiteen mestbegunstigelse i en mulig handelstraktat; men det forekommer mig at være temmelig naivt at tro, at det vil lykkes, naar man gir sine forhandlere den slags mandater, som her er tale om. Hvis man mener det alvorlig med at opnaa et godt resultat av forhandlingerne - et resultat, som sikkerlig vil ha stor indflydelse paa hele vort næringsliv, og som vil kunne bedre vor daarlige valuta, da maa man stille vore forhandlere helt frit. Jeg maa be præsidenten gi mig anledning til at stemme mot hele indstillingen, ikke bare de enkelte punkter.

Statsraad Bruun: De handelsinteresser, som disse handelstraktater vil kunne faa en avgjørende indflydelse paa, er saa kraftig fremholdt av næringslivets repræsentanter her i salen, at jeg anser en gjentagelse fra min side helt overflødig. Hr. Castberg kom ind paa et andet forhold, som jeg skal besvare, nemlig den henvendelse som er kommet til handelsdepartementet fra dr. Johan Hjort om et mulig samarbeide mellem England, Skotland og Norge til fælles formidling av salg av fiskevarer til Mellem- og Øst-Europa. Dr. Hjort paapeker at England og Skotland er stillet like overfor de samme vanskeligheter som os, idet de mangler kjøpere til sine fiskevarer. Han antyder ogsaa at disse lande vistnok vilde sette pris paa at undgaa fortsatt konkurranse fra vor side, og at det ikke vil være utelukket at de ogsaa vilde sette pris paa i denne sak ikke bare at repræsentere ensidige britiske synspunkter. Han mener ogsaa - ut fra den kjendsgjærning, at de mellem- og østeuropæiske lande har saa stort behov for kvælstofholdige matvarer, at den eneste redning for dem vil være at den tilfører dem fiskevarer, og at man vil opnaa forhaands kontant betaling. Jeg tillægger selvsagt et forslag fra dr. Hjort saa stor vekt, at jeg har overlatt til administrationen at bearbeide det, skjønt jeg personlig ikke endnu øiner den nytte, det vil kunne bringe os. For det første gaar jeg ut fra det ubestridelige faktum, at den sild, vi har levert Mellem-Europa, for en væsentlig del paa grund av manglende kommunikationer indad endnu ligger og raatner i Øtersjøhavnene. For det andet anser jeg det sansynlig, at England nok i tilfælde vil sørge for fortrinsretten for sine fiskevarers avsetning, og for det tredie er det jo en kjendsgjærning, at tyskerne selv allerede er begyndt og fremtidig nok i sterkere grad vil forsøke paa at faa sine egne fiskerier paa fote igjen for at bli selvhjulpne. Og endelig maa en ordning som den foreslaaede, saavidt jeg kan skjønne, være baseret paa fortsatt kjøpepligt fra statens side. En saadan ordning byr paa ganske andre vanskeligheter hos os end i England og Skotland, hvor fiskerierne foregaar fra kun enkelte faa større havne. Den erfaring, som den norske stat hør høstet, er saa dyrekjøpt, at den foreløbig ialfald virker avskrækkende. En avsetning til disse lande vil desuten kun omfatte sild - ialfald for det aller væsentligste sild - og berører forsaavidt ikke de interesser, som disse traktatforhandlinger tilsigter. Men som sagt: den av dr. Hjort utkastede tanke er under bearbeidelse i administrationen.

Castberg: Jeg takker den ærede statsraad, som nu hadde ordet, for de opplysninger han gav om det specielle spørsmaal, som jeg tillot mig at rette til ham. Jeg fæstet mig ved, at den ærede statsraad fremhævet, at naar en mand som dr. Hjort lægger saa væsentlig vekt paa dette, saa er det i og for sig en oppfordring til ikke at kaste det tilside. Det var selvfølgelig ikke min agt at komme nærmere ind paa dette, forutsætningerne er ikke tilstede for nogen for øieblikket til at komme nærmere ind paa det; men der faldt et par bemerkninger fra statsraadens side om dette, som jeg dog vil

gjøre en anmerkning ved. Det var for det første, at saavidt han hadde oppfattet det, var det væsentlig - jeg vet ikke om jeg kan si utelukkende, men ialfald var det væsentlig sild det gjaldt. Det er mulig jeg tar feil, men jeg har oppfattet hr. Hjort derhen, at det ogsaa i stor utstrækning gjaldt anden fisk og jeg har oppfattet det som en tilkjendegivelse av, at dette var riktig, at det ikke blev benegtet av statsraaden, at ogsaa hr. Fredriksen i Melbo har rettet en henvendelse til departementet i samme retning eller til støtte for hr. Hjorts henvendelse. Den anden bemerkning av statsraaden var, at England nok vilde sikre sig fortrinnet. Ja, det vet man jo ikke, førend forhandlingerne er ført og man ser resultatet. Grundlaget for dette har vel dr. Hjort ialfald ment skulde være likestillethet og samarbeide. Jeg skal ikke fæste mig yderligere ved dette, da jeg legger hovedvegten paa oplysningen om, at regjeringen har tatt disse spørsmal op og - som jeg forstod det - i forbindelse med dr. Hjorts forslag. Kan der virkelig opnaaes noget her, saa har det dobbelt betydning nu, slik som vore fiskeriers stilling skildres at være.

Forøvrig, finder jeg det helt overflødig at ta op nogen utførlig debat. Jeg har sagt min mening om den foreliggende sak, og der er ikke kommet nogen uttalelser i større utstrekning som det er paakrævet at svare paa, - alle slags personlige henvendelser til mig i denne sak lar jeg ialfald ligge. Den ærede utenriksminister talte med adskillig forsigtighet som ventelig var; han uttalte bl.a. at han fremdeles ventet svar paa det spørsmal, om det var saa at forstaa, at hvis det ikke lykkedes at faa et resultat paa grundlag av den instruks som foreligger, saa skulde man forelægge saken for Stortinget igjen, førend man kunde gaa utenfor instruksen. Jeg mener, som det er fremholdt ikke alene av mig men fra en række hold, at det er en selvfølge, at saa er det. Det heter jo i komiteens indstilling overensstemmende med propositionen, at Stortinget samtykker i, at regjeringen under de kommende forhandlinger med Frankrike o.s.v. instruerer forhandlerne saa og saa - altsaa Stortinget træder her forsaavidt i regjeringens sted som Stortinget optræder som høieste instans. Det sier sig selv, at hvis man hadde gaat frem paa den ordinære maate og latt regjeringen gi instruks uten at blande Stortinget ind, maatte forhandlerne, hvis de vilde fravike sin instruks, gaa til instruksens kilde, som da var regjeringen; men nu er det regjeringen og Stortinget, og selvfølgelig maa de da gaa til Stortinget, hvis de eller regjeringen vil gaa utenfor instruksen. Jeg synes ikke, der kan være mere end en mening om det. De herrer O.C. Müller og Bang har trukket den konsekvens derav, idet de godkjender den opfatning - at hr. Bang vil stemme mot hele indstillingen og hr. Müller, saavidt jeg forstod, mot post 4. Jeg vil ikke i den anledning komme ind paa realiteten igjen. Jeg bare markerer dette punkt, at der maa ikke være nogen uklarhet her, og jeg kan ikke skjønne, at der er nogen uklarhet. Jeg er ganske enig i den ærede repræsentant fra Gjerpen hr. Gunnar Knudsens uttalelser herom. Jeg forstod ham paa samme maate.

Det var et punkt til, som utenriksministeren nevnte, idet han var inde paa spørsmålet, og andre har ogsaa været inde paa det, om forhandlernes antal. Jeg har sagt herom i likhet med en række andre talere, at der maa regjeringen staa frit. Jeg er ganske enig med utenriksministeren i, at det rigtige og kanskje under almindelig forhold heldigste er, at der bare er en forhandler, men jeg har oppfattet det saa, at i en vis forstand er der ogsaa her bare spørsmål om én forhandler, idet vor minister i Paris, som jeg forstaar er den, som skal lede forhandlingerne, vil være den, som trær i direkte forbindelse med de fremmede myndigheter, med hvem der forhandles, og de øvrige forhandlere faar væsentlig den oppgave at behandle saken sammen med ministeren; de vil vistnok kunne være tilstede ved de direkte forhandlinger - i hvor stor utstrækning det vil ske, kan jeg naturligvis ikke indlate mig paa at si; men den væsentlige oppgave maa være, at de er ministerens raadgivere foran og under disse forhandlinger; forsaavidt mener jeg, at det spørsmål, som utenriksministeren nevnte, en eller flere, har ikke den betydning her, som hvis der var tale om, at - jeg hadde nær sagt - en hel liten armé av forhandlere skulde møte op ved enhver leilighet overfor den utenlandske representant og opta diskussionen med ham. Jeg har ikke oppfattet det saa.

Til den ærede representant hr. Konow har jeg først det at si, at det var en misforstaaelse av ham, muligens en mishørsel, at jeg sammenlignet minister Wedel og professor Hjort og generalkonsul Storm. Nei, de to siste nevnte jeg i en ganske anden forbindelse. Jeg fremhævet saa sterkt jeg kunde min respekt for vor minister i Paris, hans iver, nidkjærhet, dygtighet, patriotisme o.s.v., men jeg sa, at uvægerlig vil alltid i en sak som denne som i enhver stor sak ens egen opfatning komme til ubevidst at influere. Jeg har ogsaa sagt, at hr. Konow har fulstendig ret i - jeg har fremhævet det jeg ogsaa selvfølgelig - at enhver traktat begrænser et lands fulde handlefrihet. Jeg gjorde opmærksom paa - ja det skulde jo være overflødig - at naar man f.eks. slutter en handelstraktat om toldsatser, saa er det en begrænsning av et lands handlefrihet. Men hvad det gjælder her, det er, at vi vil ha handlefrihet paa dette specielle omraade. Det at vi begrænser vor handlefrihet, vil ikke si, at vi skal begrænse vor handlefrihet paa alle omraader, det blir paa enkelte omraader, vi maa begrænse vor handlefrihet; men vi vil i motsætning til hr. Konow, at paa dette omraade skal vor handlefrihet ikke begrænses eller begrænses saa litet som mulig, - jeg sigter hermed til toldsatserne.

Forøvrig har jeg bare en bemerkning at gjøre til hr. O.C. Müller. Han søkte at forklare den eiendommelighet, at i hans eget fylke var der et saa knusende flertal for forbud, med at det var kvinder og vestlandsk idealisme, mens derimot "den økonomiske sans" var ikke representert i dette flertal. Nu, kvinder kan det vel ikke være saa mange av i Møre fylke, at de kan utgjøre dette store flertal. Det er vel ikke 10 ganger saa mange kvinder som mænd i Møre fylke, - saa lykkelig er vel ikke Møre fylke stillet, at det har saa mange av det smukke kjønn i sammenligning med det andet kjønn som det tidobbelte. Og

hvad den vestlandske idealisme angaar, saa er det vel tænkelig, at den er tilstede ikke bare hos kvinderne. Nu, vestlandsk idealisme - det er en kompliment selvfølgelig at bruke det uttrykk. Jeg trodde ikke at idealismen var specifik vestlandsk. Men hvis den ærede repræsentant vil faa os til at tro, at kvinderne i Møre og kvinderne i Kristiansund specielt mangler økonomisk sans, har ikke evne til at ta økonomiske hensyn, saa tror jeg, at han gjør sin by og sit distrikt uret. Er det nogen, som har økonomisk sans i stort som i smaat, økonomisk erfaring i sine husholdninger, i det daglige liv, i sit syn paa livet, den økonomiske sans ved siden av hvad de idelle krav byr, saa tænker jeg, det er kvinderne. Aa nei, den forklaring til det store flertal deroppe, det er en utløper av de skræmsler, som hr. Müller har kommet med tidligere, og som han har fremlagt her nu. Det er ikke realitet i dem netop i den befolknings øine, som lever av fiskerierne, ikke lever av eksport av fiskevarer, men lever av at fiske, den store masse av vor fiskeribefolkning. De lar seg ikke skræmme av vore fiskeeksportørers og fiskehandelsmands skræmselspolitik i denne sak.

Buen: Det er vel en given sak, at alle i dette spørsmål maa ta utgangspunkt i folkeavstemningens resultat, og folkeavstemningen - ja den fik vi som et heldig middel til at hugge igjennem alt vrøvl om dette spørsmål, som har paagaat i aarevis fra de næringsdrivendes side. I folkeavstemningen sa folket et ord, som jeg tænker, enhver gjør klokt i at høre paa. Og folkeavstemningens resultat var, at vi vil ikke ha import av brændevin og hete vine. Det er slaat fast, saa den kamp for at borteliminere det resultat synes jeg dog, man burde holde op med. Men det er ikke nok med det. Folkeavstemningens tanke er ikke fuldbyrdet ved at fremtvinge det resultat, at brændevin og hete vine ikke indføres. Det er noget i det, som hr. Lian sa i en debat forleden, hvis vi ikke vil stanse vinflommen, som den nu paagaar, saa kan vi likesaa godt la brændevinet ogaa flyde. Det er noget i det. Og her er det selvfølgelig, at vi maa ta fat under vore traktatforhandlinger, og i saa maate gir komiteens indstilling dog et forholdsvis greit grundlag at staa paa for vore forhandlere, et grundlag, som de i høi grad trænger. Men saa reises her det spørsmål; skal mandatet være bundet, hvis man ikke opnaar det, som her opstilles som instruks? Ja, det skulde bare mangle, at regjeringen skulde gaa ind paa traktater med de vinproducerende lande, som brøt denne instruks, som Stortinget her skal vedta! Det skulde bare mangle! Jeg tror, at utenriksministeren kan slaa den tand ut straks. Ellers vil han neppe ha let for at møte denne forsamling igjen. Jeg er fuldt paa det rene med - hr. Gunnar Knudsen var inde paa det i formiddag, pekte ogsaa paa det - at vi skal ikke søke at opnaa noget ad omveier. Den, som har oplevet de tidligere aars foreteelser omkring traktatsspørsmålene og ædrulighetsspørsmålet her i salen, han vil være fuldt paa det rene med det, at det er netop aapenhet og greihet i forholdet, som vi skal hævde og kræve. Vi er ikke færdig, som jeg sa, med at vi har forbudt brændevin og hete

vine, vi maa ogsaa ordne den vintrafik, som trods folkeavstemningen paagaar. Det er ikke tilfredsstillende, at her kan indføres vino blanco og andre mer eller mindre skadelige vinsorter, som gjøres endnu skadeligere ved smarte forretningsmænds virksomhet her hjemme i vort eget land. Jeg talte med en forretningsmand her forleden. Han pekte paa det som en følge av forbudet. Men det er som følge av, at vi ikke indretter os paa fornuftig maate efter mit skjøn. Det var en søppelbil, hvor der blev baaret ut i bilen en større beholdning av utkokte rosiner. Der blev drevet destillationsforretning. Der blev utkokt rosiner og blandet i glycerin, sukker og vino blanco, og saa sattes der etiket paa flasken, dessertvin mine damer og herrer, vær saa god og kjøp. Noget svineri, som gjør folk gale. Dette skal vi selvfølgelig ikke staa og se paa, og derfor skal vi under traktatforhandlingerne sørge for, at vi faar anledning til frit og uhindret at ordne vor lovgivning slik, at vi kan hindre misbrug, og at det kun skal være paa ærlig og redelig vis det foregaar, som vi lar foregaa av rusdrikhandelen her, og vil vi det, da faar vi sette noget ind paa dette, da faar vi sørge for, at vi aapner os fri adgang til at oprette monopol paa indførselen og monopol paa salget. Der bør ikke sælges en eneste flaske vin av hvilkensomhelst sort, ikke en maa der være, som ikke har statens segl over korken. Hvis vi ikke gjør det, kan vi snakke saa smaatt om, at vi arbeider for ædruligheten, for da blir det de tusen kanaler som aapner sig. Denne blanding her hjemme er vel kanskje noget av det værste. Det er ikke bare ute fra, at der kommer forfalsket vin. Derfor bør vore forhandlere lægge stor vekt paa dette at faa oprindelsesbevis for den vin, som føres ind. Med et samlagsmonopol her hjemme hos os, hvor ingen privat har interesse, kan vi ogsaa sælge vin efter visse standardprøver, sikre os, at det ialfald er saa ren vare, som der kan skaffes os, som ogsaa blir solgt her, og da kan vi ogsaa uten hinder av traktaterne, naar vi bare sørger for at holde den adgang aapen, indføre bare visse bestemte sorter og utelukke al skidden vare. Hr. Konow talte om det etiske fremskridt, som vi savnet paa grund av forbudet. Ja, vi skal snakke saa smaatt om det etiske fremskridt i denne tid, da alle forhold er forgiftet av krigens virkninger. Hr. O.C. Müller talte ogsaa om, at der var begaat store feil. Ja det var blandt andet den store feil, at verdenskrigen blev sat igang, som ogsaa førte til en mængde av restriktioner, som vi har levet under i disse aar. Men at si, at det var en feil at inføre disse restriktioner, det hører vel intetsteds hjemme. Jeg gaar ut fra, som givet, at hvis de vinproducerende land ikke vil være med paa at oprette traktater paa det her givne grundlag, har vore forhandlere bare at reise hjem igjen og fortælle, at de har ikke mere at gjøre. Selvsagt skal den beslutning, som her fattes, være bindende for forhandlerne og for regjeringen. Det motsatte vilde være blank humbug og intet andet. Saa er det med hensyn til delegationens talrikhet. Der bør ikke være for mange. Nei, jeg kan være enig i det. I regelen vil jeg ogsaa ha det begrenset til saa faa som mulig. Men netop paa grund av spørsmaalets egenart i dette tilfælde vil jeg faa lov at

fremholde, at folkeavstemningstanken - om jeg saa maa sige - skal være saa sterkt repræsentert som mulig; for de, som kommer hjem igjen og skal avlægge rapport for det norske folk, bør ha vidner paa, at saa langt kom vi, men lenger kunde vi ikke komme. Og saa har da ialfald folket et greiere utsyn over tingene, og det maa være folk, vi tror paa, det maa være folk, som vi vet har disse interesser, at de vil frigjøre landet fra utenlandsk indflydelse, naar det gjelder vor alkohollovgivning. Som mennesker tror jeg selvfølgelig like godt paa de andre som paa en avholdsmand, det er ikke det, jeg mener; men de har et andet syn paa tingene, de finder det ikke saa nødvendig, som vi finder det, saadan som det har faat uttrykk i den foreliggende innstilling. Jeg haaber, man ikke misforstaar mig, naar jeg siger dette. Av hensyn til den folkestemming, som under enhver omstændighet vil reise sig om denne sak, er det nødvendig, at Storting og regjering har anledning til paa klarest mulig maate at legge frem for det norske folk, hvordan stillingen er. Jeg har det bedste haab om, at man skal kunne arbeide interesserne saavidt sammen, at naar det som her ikke gjelder totalt forbud, maa vi ialfald kunne ordne os ved forhandling med de vinproducerende land. Vi siger, at vi vil ha den vare hos dere, som vi anser for minst skadelig, og vi er forberedt paa at sette økonomiske ofre ind paa at opnaa det. Men bundet mandat i saa henseende faar forhandlerne ha, det vil jeg gjenta.

Præsidenten: De efterfølgende talere har indtil 5 minutter.

Gunnar Knudsen: Debatten har jo i meget stor utstrækning dreiet sig om de vanskeligheter for visse næringsveie her i landet, som vil opstaa, dersom vi kommer i handelskrig med nogen av de land, hvorom der her er tale. Man ræsonnerer som saa, at en saadan handelskrig - om jeg saa maa kalde det - vil anta de former, at vore varer blir forbudt indført. Jeg kan ikke erindre fra historien - det er kanskje uriktig at tale om historien, men fra den menneskelige erfaring - at noget land her i verden har hat en saadan handelskrig, hvor et eller andet land har forbudt indførsel av varer fra det andet. Den sædvanlige form er, at dersom man ikke kommer overens om handelstraktat, har alle land vistnok i vore dage 2 toldtariffer, en minimal- og en maksimaltarif, og det er maksimaltariffen, som træder i virksomhet, hvis man ikke har traktat. Det er det hele. Det blir naturligvis gjensidig. Og tænker man sig en handelskrig med forbud mot indførsel av et andet lands varer, maa det ogsaa være gjensidig. Det er jo ikke bare Norge, som lider under en saadan stansning av omsætningen; men vedkommende vinland maa ogsaa komme til at lide under det. Man glemmer her under denne debat - man har ialfald ikke hørt noget til det her idag - at vinlandene har ogsaa interesse av at staa i et godt forhold til Norge. De har ikke interesse av at komme i et kampforhold til Norge. De faar avsætning for sine sydfrugter, for sit salt, for sin kork og sin vin - kanskje i første række av vin, den spiller en større rolle end de andre varer. De har ingen interesse av, at

indførselen av disse varer blir stanset. Tvertom, de har interesse av, at disse varer indgaar i landet. Og denne interesse gjør jo, at disse land vil forsøke at faa en traktat istand. Det maa man ikke glemme. Den ærede utenriksminister nævnte en ting, som der kunde være en prutningsmon i, og det var tolden paa vin. Han mente, at vor told paa vin var meget liten, og der burde være adgang til at forhøie den adskillig. Dersom vi faar monopol, er vintolden ganske likegyldig. Man kan godt la vinlandene faa den tilsyneladende cadeau, at de beholder denne lave told, gjerne ophæver hele tolden. Det spiller ingen rolle. Ved monopol tar naturligvis monopolinstitutionen den fortjeneste paa varen, som man anser passende, og da blir tolden likegyldig. Det tror jeg er et ganske viktig moment. Jeg tror, de vinproducerende land vil sette pris paa, at tolden ikke blir forhøiet. Jeg tror, man ikke skal røre ved det spørmaal, hvis man kan gaa ut fra, at man faar monopol, og det tror jeg, man kan. Saa blev det av hr. MÜller nævnt, at han holdt paa, at det var det heldigste at faa istand en midlertidig ordning. Han trodde, han var oppfinner av det system; men det tror jeg nu ikke, han er. Oppfinneren av systemet er vistnok vor chargé d'affaires i Lissabon, og det er med iver grepet av minister Wedel. Jeg uttalte mig ogsaa i mit første foredrag derhen, at der var meget, som talte for at faa en midlertidig ordning. Man skal huske paa, at handelstraktatsystemet er i støpeskeen hele verden over. Ingen kan endnu si, hvilken form disse handelstraktater vil ta, og da er der meget som taler for - og det vil vinlandene ogsaa sette pris paa - at faa en midlertidig ordning. Minister Wedel Jarlsberg har ret i, at en midlertidig ordning vil være likesaa god som en varig, og under alle omstændigheter maa man vite, at dersom vinlandene eller vi ikke føler os tjent med at ha en midlertidig ordning, fordi det er et nyt system som kommer op og blir iverksat likeoverfor verdensomsætningen, saa maa traktaten under revision. Og er det en midlertidig ordning saa falder det av sig selv, at opsigelsestiden blir sat til 12 maaneder - det tror jeg altid er passende; paa den tid maa man kunne faa anledning til at faa istand enn ny traktat. Hr. W. Konow forsøkte at gi det indtrykk av, at jeg hadde en anden mening idag end ifjor, da jeg var fungerende finansminister. Nei, jeg er i samme stilling idag som ifjor, og det vil han finde, hvis han læser debatten fra ifjor.

Saa er det bare et par ord likeoverfor den ærede utenriksminister med hensyn til spørmaalet om regjeringen skal standse forhandlingerne, hvis de 4 poster ikke helt kan gjennomføres. Jeg uttalte om det forrige gang jeg hadde ordet, at der maa ikke indtages nogen bestemmelse i traktaten, som kommer i strid med de 4 poster; hvis det ikke kommer i strid med de 4 poster, kan der intet være i veien for, at der kommer ind bestemmelser som ikke er nævnt her. Jeg nævnte f.eks. som meget naturlig, at vinlandene vilde sette pris paa at faa en lavere told eller ingen told paa sydfrugter - det offer synes jeg godt man kan gaa med paa - og om man vil noget lavere told paa kork - salttold har vi jo ikke; den slags ting kan man sagtens gaa ind paa. Og der kan ogsaa komme op andre ting, som

vinlandene vilde sette pris paa, og som ikke kommer i strid med de 4 poster, og da er der intet i veien for at man tar det med. Ellers er det naturligvis svært vanskelig paa forhaand at si, hvad man kan gjøre, og hvad man ikke kan gjøre. Jeg mener, at hvis forhandlingerne stopper op ved en av disse 4 poster, saa gjør regjeringen retttest i at vente, hvis ikke Stortinget er sammen, eller under alle omstændigheter at sammenkalde utenrikskomiteen og konferere med den; men er tinget sammen er det jo saa meget lettere.

Utenriksminister Michelet: Kun et par ord. Jeg vil si, at jeg har læst og fremdeles læser indstillingen saadan, at den ikke avskjærer regjeringen adgangen til i et tilfælde som dette at bruke sit vett, dog saa at man holder Stortinget adgangen aapen til efterpaa at godkjende eller forkaste, hvad den maatte gjøre; indstillingen indeholder jo det, at regjeringen skal instruere forhandlerne om at arbeide for det og det. Imidlertid haaber jeg jo, at dette spørsmaal ikke vil bli synderlig praktisk - Stortinget vil, saavidt jeg har forstaat, være samlet paa den tid, da disse forhandlinger skal føres; ialfald har jo statsminister Gunnar Knudsen her git anvisning paa en utvei, som jeg synes matte være at anbefale, nemlig sammenkaldelse av utenrikskomiteen. Jeg ser i virkeligheten en bekræftelse paa min opfatning af sakens stilling i den tidligere statsministers ord om, at det er vanskelig paa forhaand at si, hvad man bør gjøre eller ikke gjøre. Stortingets handlefrihet maa selvfølgelig helt ut opretholdes og respekteres saa at intet sker og maa ske som binder Stortinget i disse saker. Jeg noterte mig med tilfredsstillelse hr. Castbergs uttalelser om forhandlernes mandat og den maate, hvorpaa forhandlingerne skal føres. Hans uttalelser der falder sammen med det, som jeg hadde ment maatte være den rigtige fremgangsmaate, nemlig at de som opnævnes ved siden av vor minister, hr. Wedel Jarlsberg, væsentlig blir raadgivende, og at det er vor minister i Paris som har det hovedsagelige, det principale, ansvar her. Ut fra den opfatning vil det jo være mindre betænkelig at forøge kommissionens eller komiteens medlemmers antal, end det vilde være ut fra den motsatte forutsætning. Jeg har ikke noget mere at tilføie.

Bentzen: Med hensyn til spørsmålet om forhandlernes antal vil jeg faa lov til at uttale, at det er et krav fra Stortingets avholdsgruppe dette at faa 2 forhandlere, jeg taler ikke her bare paa egne vegne, men paa gruppens vegne - som tillidsmand i gruppen føler jeg mig forpligtet til at opplyse dette - og det er et enstemmig krav. Jeg ser ogsaa stillingen slik som hr. Castberg, at i stor utstrækning vil disse forhandlere bli raadgivende, og derfor synes jeg heller ikke, man skal være saa ræd for at utvide antallet. Jeg maa faa lov til at understreke - hvad jeg ogsaa tør si er avholdsgruppens opfatning ialfald - at man ikke har ret til uten denne forsamlings billigelse at gaa utenfor den ramme som her er oppstillet med hensyn til forhandlingsgrundlaget. Vi har ikke

krævet mere end den frihet som der er opsat med hensyn til statsmonopol og samlag - den maa vi fastholde, og det er et enstemmig krav fra gruppens side.

Jeg har dernæst bare et par bemerkninger til at gjøre overfor hr. Ivarsson, som sa, at det var noget usædvanlig at oplyse dette om forandring av indstillingen. Ja, det kan vel være saa; men jeg gaar ut fra, at det vel ogsaa er usædvanlig, at indstillingen forandres, efter min mening meget væsentlig, paa et punkt, fra komiteens sidste møte, til den foreligger i trykt stand. Hr. Ivarsson uttalte, at sproget blev meningsløst. Jeg er paa ingen maate enig i det, men jeg skal ikke komme nærmere ind paa det. Efter de uttalelser, som foreligger ogsaa fra den ærede komiteordfører, saa har han berigtiget den form, forsaavidt som han nu har faat med, at man skal ha frihet i vor fremtidige alkohollovgivning. Hr. O.C. Müller spurte mig, hvad disse 180 000 mennesker skulde gjøre, som han mente vilde bli ledige, dersom vi vilde fastholde dette krav i punkt 4. Jeg hørte i den anledning med megen interesse paa hr. Moltus foredrag, og han er jo meget sagkyndig paa omraadet. Jeg tror ogsaa i likhet med hvad flere andre talere har uttalt, at hr. Müller har overdrevet ganske betragselig.

Præsidenten: Hr. O.C. Müller har hat ordet to gange. Han faar det nu kun til en kort bemerkning.

O.C. Müller: Det var bare det jeg vil si, at jeg har av og til et litet sammenstøt med min amtskollega hr. Moltu, og jeg har lært at kjende ham saadan, som det staar i historien: Den helt, som regner feil, er meget at beklage. Det har han ogsaa gjort i dette tilfælde. Han regnet nemlig ut, at 60 millioner stykker fisk gav 30 millioner kilogram klipfisk. Jeg tror, at hr. Moltu selv efter nærmere omtanke vil berigtige det derhen, at det blir akkurat det dobbelte av det han sa. 60 millioner stykker fisk gir 60 millioner kg klipfisk, og da blir selvfølgelig hele hans regnestykke om tolden galt. Han regnet med 10 øre pr. kg i toldforhøielse, hvis man der fik maksimaltoldsatser. 2/3 av eksporten gaar til de romanske lande, 2/3 av 60 millioner kg blir 4 millioner kroner i tillæg til tolden. Jeg sa mellem 3 og 5 i formiddag, saa jeg tror, mine tall - som jeg i parentes vil faa føie til er tat ut av den officielle statistik, som findes i Stortingets bibliotek - skal faa lov til at staa ved sit værd. Jeg skal indskrænke mig til dette. Jeg skal ikke opholde mig ved hr. Castbergs morsomheter.

Ivarsson: Det er kun et par enkelte bemerkninger jeg skal gjøre. Hr. Castberg betonte netop nu, da han sidst hadde ordet, meget sterkt, at der er ingen uklarhet og der kan ikke være noen uklarhet med hensyn til forstaaelsen av forhandlingsgrundlaget. Nei, der var det først av ingen uklarhet, og i indstillingen er der heller ingen uklarhet, men efterat baade hr. Castberg og efter ham endnu bestemte hr. Buen har krævet, at dette forhandlingsgrundlag skal være et ultimatum, som vi slaar i bordet som en anden trumf overfor de

folk, vi skal forhandle med, da er der kommet uklarhet ind. Der staar ikke et ord i propositionen og heller ikke et ord i indstillingen om, at dette skal være noget ultimatum. Der staar det, at regjeringen faar Stortingets samtykke til at instruere forhandlerne om at arbeide for en saadan ordning. Der staar ikke, at det skal være noget ultimatum. Skal dette forstaaes som et ultimatum, saa blir jo forholdet det, at hvis dette da ikke blir akseptert av de andre landes forhandlere, saa skal regjeringen avbryte forhandlingerne. Forhandlerne kommer hjem og regjeringen skal da si til Stortinget: vi faar ingen traktat paa dette grundlag. Saa skal da Stortinget begynde at tænke: Ja, hvad skal nu vi gjøre? Hvor langt skal vi slaa av? Hvor langt skal vi eventuelt fire for at faa en traktat? Vi kommer jo der til at handle i blinde - likesom prøve os frem: la os nu prøve med det og se, om de gaar med paa det, la oss forsøke med at slaa av der, kanskje de gaar med paa det. Det vil ingen praktisk ordning være. Det vilde da være meget mere praktisk og hændig, at forhandlerne, selv om de møter motstand likeoverfor dette grundlag, fører forhandlingerne saa langt, at regjeringen kan si til Stortinget: Dette kan vi opnaa paa de og de vilkaar. Vil Stortinget være med paa det? Da staar Stortinget saa, at det kan si ja eller nei - det behøver ikke at sitte her og gruble over, hvad det nu skal prøve at byde anden gang og byde tredje gang og byde fjerde gang det gaar til forhandling. Vi faar da ta en liten smule praktiske hensyn ogsaa. Desuten vil jeg paapeke den ting, som man ikke maa glemme, men som det forekommer mig at man her holder paa at snakke sig væk fra, og det er dette, at ifølge vor grundlov er det kongen, det vil si regjeringen, som skal føre traktatforhandlingerne og avslutte traktater, og denne forsamling, som skal godkjende dem, og som selvfølgelig altid vil ha det sidste ord og som kan si overfor enhver traktat: nei, dem gaar vi ikke med paa. Jeg tror, at dette enkle forhold, som dog skulde være velkjendt for os alle, har holdt paa at glide en smule bort under diskussionen her. Det maa det ikke faa lov til at gjøre. Jeg vil overfor en bemerkning av hr. Buen si, at ingen har, saavidt jeg har hørt - jeg har ialfald ikke gjort det - forsøkt at snakke sig bort fra resultatet av folkeavstemningen. Jeg har alltid hævdet, og jeg har gjentagne gange hævdet det ogsaa idag, at den maa respekteres. Men jeg vil protestere mot, at der skal knyttes noget appendiks til dette, som hr. Buen vilde gjøre, noget som han kalder avstemningstanken. Det skal vi ha os frabedt. Det kan da ialfald ikke komme som noget absolut bindende krav dette, som han kalder avstemningstanken. Jeg har intet mere at tilføie til, hvad jeg tidligere har uttalt.

Præsidenten: De efterfølgende talere har indtil 2 minutter.

Moltu: Eg maa svara hr. C.O. Müller litegrand - eg kunde elles ha late vera aa segja noko. Han sa, at opplysingane mine, som var galne, gjorde, at heile reknestykket var gale. Eg skal vedgaa, at naar eg sa 30 millioner kg klepfisk, so var det gale; men naar hr. Müller segjer 60 millionar, so er det

ogso gale, og naar han segjer, at ikring 40 millionar kg gjeng til dei katolske landi, so er det heller ikkje rett. Men mitt reknestykke gjer ogso saki betre paa ymse punktar, for naar eg sa 13 millionar kg til Portugal, so var det 13 millioner av dei 30. No vert det 13 av 50, og Portugal er det landet, som me hev dei største interessar paa, og det er det land, som det i alle høve vert mest vanskeleg aa akkordera med, meddi dei held fast ved, at dei vil føra ut portvin. Spania, Frankrike og Italia hev ikkje portvin. Dei sel billegare vin og vert vel ikkje so vanskelege aa akkordera med som Portugal. Med dei vert det etter mi meining ikkje so vanskeleg aa koma tilliks med. So dei tala, hr. Müller meinte var galne og gjorde reknestykket gale, dei gjer etter mi meining reknestykket betre. Island trenger undan kleppfisker vaar i Italia og i Spania, avdi dei held betre kvalitet, og Island er forbodsland. Det same er Ny-Zeeland. Det kan difor ikkje vera tale um, at me skal tapa marknadane vaare i Italia og Spania, avdi me vil føra den alkoholpolitiken, som det norske folk ynskjer.

W. Konow: Da jeg tror, at forhandlingerne vil mislykkes, hvis man fastholder dette punkt 4, dette om, at man skal der søke at faa gjennomført frihet til at indføre monopol eller samlag for de lettere vine, saa vil jeg foreslaa, at punkt 4 utgaar av de indstillede instruktioner. Hvad jeg derimot skulde henstille til den ærede utenriksminister at søke at opnaa ved disse traktatforhandlinger, det var en forhøielse av tolden paa de lettere vine. Jeg er ikke i tvil om, at man vilde kunne opnaa dette, hvis man ikke hadde vedtat dette midlertidige forbud, som er i strid med en bestaaende traktat. En forhøielse av tolden med 50 à 80 øre paa lettere vine og en forhøielse av tolden paa champagne til det dobbelte vilde ganske sikkert ha bragt os en indtægt av 10-12 millioner kroner om aaret, og det var ikke at foragte. Likesaa vilde vi, hvis vi hadde brukt den fremgangsmaate, som Danmark og Sverige har brukt, at lægge høi told paa import av hete vine og av brændevine istedetfor at gaa den vei, som folkeavstemningen har anvist, ganske sikkert ha kunnet indvinde for vor statskasse en 34-35 millioner kroner ved en forhøiet brændevinstold og brændevinsskat plus en forhøiet vintold og champagnetold - kanske dækket hele armeens behov iaar. Men man bryder sig jo ikke om penge! Men dette vil jeg henstille til utenriksministeren at søke at opnaa, og ikke dette med samlag og monopol; for der opnaar man netop det motsatte av, hvad man tilsigter.

Præsidenten: Hr. Castberg har hatt ordet 2 gange, men er nu valgt som ordfører for 10 repræsentanter. Hr. Castberg har ordet.

Castberg: Jeg har begjært ordet igjen i anledning av det punkt, som foranlediget, at jeg tok ordet sidst. Der maa ikke være uklarhet over dette, hvad en instruks betyder. Den er bindende, og naar Stortinget har git instruks, saa er det Stortinget alene, som kan løse fra den. Det er ganske sandt,

som det blev sagt, at det ordinære er, at regjeringen avslutter traktater, som etterpaa er undergit Stortingets ratifikation, om man vil kalde det saa; men her har man gaat frem paa en ekstraordinær maate og paa forhaand bedt Stortinget om at gi instruks, hvilket ikke er tilfældet ved traktatforhandlinger i sin almindelighet. Naar Stortinget har git instruks, saa kan ingen anden end Stortinget løse fra den. Det var nævnt her av den ærede utenriksminister, - som forøvrig syntes at godkjende dette, - nævnt som en vei, som kunde benyttes, hvis Stortinget ikke var samlet, at man da kunde benytte utenrikskomiteen. Ja, selvfølgelig kan man det, og jeg kan godt tænke mig, at det kan indtræde, at regjeringen og specielt utenriksministeren sterkt kan føle sig opfordret til at konferere med utenrikskomiteen. Men utenrikskomiteen er ikke Stortinget, og hvis utenrikskomiteen vilde indlate sig paa at fatte beslutning - hva den selvfølgelig ikke vil i en saadan sak - saa er ikke en beslutning av utenrikskomiteen det samme som en beslutning av Stortinget. Jeg vil ogsaa føie til den bemerkning, forat der ikke maa være uklarhet derom, at det gaar ikke an at fortolke dette slik, at man kan ta ind i et traktatutkast noget, som staar i strid med denne instruks, bare man gjør uttrykkelig opmerksom paa, at Stortingets samtykke er nødvendig. Et traktatutkast er et fait accompli. Man staar ikke frit, naar man har et traktatutkast, som indeholder ting, som staar i strid med Stortingets instruks. Det maa være utelukket at faa saadanne ting ind i utkastet. Man maa stanse op - for at bruke det uttrykk, som den ærede utenriksminister brukte, - og jeg er ikke i tvil om, at denne opfatning deles av denne forsamlings flertal. Den ærede utenriksminister, hvis egen opfatning jeg forresten forstod gik adskillig i samme retning, er paa den sikre side, naar han tar dette hensyn til Stortingets autoritet, hvilket utvilsomt ligger i, hvad her er indstillet.

Ivarsson: Det var bare en enkelt bemerkning med hensyn til dette at raadføre sig med utenrikskomiteen, jeg vilde fremkomme med. Jeg skulde dog ikke tro, at det skulde være nødvendig. Det er jo meningen, at Stortinget skal træde sammen i oktober engang, omkring midten av oktober har jeg hørt si, i hvert fald i oktober maaned, og disse forhandlinger forutsattes jo tilendebragt til den 13de december, da de gamle traktater løper ut. Der vil da være den rikeste anledning for regjeringen til at henvende sig direkte til Stortinget uten at behøve at gaa veien om utenrikskomiteen angaaende denne sak. Det var bare det, jeg vilde si.

Buen: Jeg vil erklære mig helt og fuldt enig i, hvad hr. Ivarsson nu uttalte. Jeg tror ikke, regjeringen behøver at komme i det forhold, at den blir i tvil om, hvad den skal gjøre, medens Stortinget ikke er samlet. Stortinget blir jo saavidt permanent samlet iaar, at de omstændigheter vil ikke opstaa for regjeringen.

Castberg: Jeg vil ogsaa ha uttalt, at jeg mener, at der er al grund til at anta, at Stortinget er samlet, naar man kan

tænke sig muligheten av, at et spørsmål av denne art kommer op; men selvfølgelig, hvis regjeringen vil konferere med utenrikskomiteen, kan ikke det være utelukket; men jeg tror ikke, der er nogen nødvendighet for det.

Gunnar Knudsen: Jeg vil bare gjøre opmerksom paa, at det er vist sandsynlig, at forhandlingene begynner i september, og det kan godt tænkes, at under de forhandlinger som da føres - om det blir i Lissabon eller Madrid vet jeg ikke - kan der opstaa omstændigheter som gjør, at utenriksministeren eller regjeringen vil finde det ønskelig at konferere med utenrikskomiteen, og det tror jeg, den bør gjøre, hvis den er i tvil. Er saken ubestridelig saadan, at den kommer i strid med de 4 poster i Stortingets beslutning, da gaar jeg ut fra, at det er ikke stort at konferere om - det er min mening.

Præsidenten: Hr. W. Konow har ordet til et kort bemerkning.

W. Konow: Jeg vil uttale i anledning av, hvad der er fremholdt nu gang paa gang av hr. Castberg, at regjeringen kan ikke være slavisk bundet av instruksjonen. Den maa søke at faa forhandlingene fremmet paa den bedst mulige maate og søke at faa gjennomført det som instruksjonen angir, men slavisk bunden av den, saa den ikke kan bringe noget i forslag, ikke kan søke at formidle paa nogen maate, det kan den ikke være - da kan regjeringen overhodet ikke føre disse forhandlinger.

Ivarsson: Jeg er ganske enig i de betragtninger som hr. Konow nu fremholdt - jeg har forresten git uttrykk for det før; men jeg vil bare si, at dette med at konferere med utenrikskomiteen, det bærer ikke frem. Skal dette forstaaes paa den maate som f.eks. hr. Castberg nu har fortolket det, saa er det greit, at utenrikskomiteen har ingensomhelst myndighet til at løse forhandlerne eller regjeringen fra det bundne mandat som nu menes at være git - det kan ingen anden end Stortinget selv gjøre, saa den idé at gaa til utenrikskomiteen er aldeles ubrukbar, den fører ikke frem.

Castberg: I dette sidste er jeg enig, og jeg for min del har ogsaa fremholdt, at nogen beslutning kan ikke utenrikskomiteen fatte, som kan træde istedenfor en stortingsbeslutning; men det udelukker jo ikke, at regjeringen kan finde det ønskelig at konferere med utenrikskomiteen - hvis den saa ønsker, saa er jo utenrikskomiteen der. Saa vil jeg si likeoverfor hr. Konow, som har erklæret, at han vil stemme imot post 4, og som har nedlagt indsigelse mot min "fortolkning", at det er ingen fortolkning, det er at ta ordene som de staar der. Naar regjeringen gir en instruks, saa kan ikke forhandlerne forandre den uten regjeringens samtykke, og naar Stortinget gir en instruks, saa kan ingen forandre den uten Stortingets samtykke. Der er brukt, for at gjøre det odiøst, det uttrykk, at regjeringen er slavisk bundet. Nei, hvorfor skal det uttrykk brukes her mere end ellers? En regjering er alltid bundet av Stortingets beslutninger og maa

respektere dem. Det er ikke noget slaveri, det er parlamentarisme.

Hoel: Jeg maa faa lov til at erklære, at jeg staar fuldstændig i vildrede med hensyn til, hvad der er Stortingets mening angaaende dette saakaldte bundne mandat. Gaar vi nu til avstemning uten videre, saa foreligger der kun uttalelser fra hr. Castberg og de herrer, som deler hans mening, om at regjeringen faar et bundet mandat, medens der fra sakens ordfører og fra hr. Konow foreligger likesaa bestemte uttalelser om, at mandatet ikke er at opfatte som bundet. Der vil altsaa ikke foreligge nogen stortingsbeslutning for, at mandatet skal være bundet; men hvis fortolkningen virkelig blir den, at saa skal være tilfældet, maa jeg for min del likesom hr. Bang stemme imot den hele indstilling.

Præsidenten: Hr. Buen har ordet til en kort bemerkning.

Buen: Det er jo slemst nok, at hr. Hoel ikke forstaar, hvorledes stillingen er nu; men jeg føler mig temmelig overbevist om, at regjeringen forstaar det, og det er jo forsaavidt nok.

Moseid: Jeg vil stemme for indstillingen under den forutsætning, at ordførerens fortolkning er riktig, og jeg kan ikke forstaa, at hr. Castberg vil forsøke at gjøre gjældende nogen anden fortolkning. Hvis f.eks. en hærfører faar en instruks om at føre sin hæravdeling frem til seier med alle de midler som han raader over, saa vil det si, at han skal gjøre det saa godt han kan, men det er ikke dermed sagt, at han bringer seiren hjem. Det er akkurat det samme her. Det maa være klart, at forhandlerne skal bringe forhandlingerne til det bedste resultat som kan opnaaes, og saa blir det Stortingets sak at ta standpunkt til det.

Bernhard Hanssen: Jeg stemmer ogsaa for indstillingen, idet jeg henholder mig til ordførerens uttalelser om, hvorledes den er at forstaa og likesaa til hr. Konows og utenriksministerens uttalelser. Holder man sig til ordlyden av beslutningen, saa kan jeg heller ikke si andet end at det fremgaar deraf, at regjeringen bemyndiges til at instruere forhandlerne om at arbeide for det og det - det er instruksens kjerne; men kan ikke det opstillede maal naaes, saa maa de da i al rimelighets navn faa lov til at fortsætte forhandlingerne og komme og fortælle os, hvad der kan opnaaes - jeg er fuldstændig enig med hr. Ivarsson i, at det er den praktiske fremgangsmaate. Forhandlerne maa ikke reise sin vei uden videre, om de ikke kan opnaa alt. Det gaar ikke an; de maa fremlægge, hvad de kan opnaa, og da faar Stortinget selv beslutte, om det skal godkjende det forhandlingsgrundlag.

Præsidenten: Med Stortingets samtykke gir præsidenten hr. W. Konow ordet til en kort bemerkning.

W. Konow: At der gives instruksjoner, er jo den linje, hvori Stortinget ønsker forhandlingene ført; men dette at binde forhandlerne til dette og intet andet, saaledes at de ikke skal kunne gjøre noget andet end det, som staar under disse 4 punkter, at de ikke skal kunne søke at faa de best mulige forhold istand mellem os og fremmede land, det er ikke parlamentarisme; det er tyranni, det er tyranni fra et enkelt medlem i denne sal, som fordrer dette. Og man maa ha Stortingets uttrykkelige beslutning om, at regjeringen skal være bundet til dette og intet andet, før man kan anse det som vedtat.

Castberg: Nu er Konow og jeg enige. Jeg har aldrig hverken ment eller sagt, at der ikke gjøres andet end det, som sættes i denne fuldmagt; men jeg har sagt, at der maa ikke gjøres noget, som staar i strid med denne instruks; kan der desuten opnaaes andre fordeler, saa er selvfølgelig ikke det utelukket, hvis det ikke paa nogen maate binder os utover det, som denne instruks siger. Jeg har aldrig sagt noget slikt; men jeg har sagt, at denne instruks er bindende i den forstand, at den maa holdes, og der er jeg enig i den fortolkning, som komiteens ærede ordfører nu gav. Jeg er ganske enig med ham deri, at hvis det skulde vise sig, at det er umulig, saa maa regjeringen selvfølgelig komme til Stortinget og fortælle: Vi kan ikke opnaa dette, hvad skal vi gjøre? Det er ikke andet, vi vil; der maa ikke tages ind i et traktatutkast noget, som staar i strid med dette; for et traktatutkast er et fait accompli. Men det, som komiteens ordfører antydet, staar ikke i strid med, hvad jeg har fremholdt. Jeg staar jo ikke alene om denne opfatning; det er jo mange i komiteen, og nu senest komiteens ordfører selv og ogsaa den forrige statsminister, som er helt enige med mig i dette. Hele hr. Konows debat beror paa en misforstaaelse eller en feilhørsel.

Præsidenten: Præsidenten opsummerer debatten derhen, at regjeringen og forhandlerne har at bruke sit sunde vet.

Ivarsson: Jeg vil likeoverfor de sidste uttalelser av hr. Castberg faa lov til at meddele - jeg gjør det meget ugjerne, men jeg ser mig nødsaget til at meddele det - at i komiteen blev det - foranlediget ved en uttalelse fra statsministeren ved en tidligere leilighet her om, at forhandlerne ikke burde ha bundet mandat - bragt paa bane, hvad der forstaaes ved bundet mandat, og da utviklet jeg mit syn paa dette - hvilket faldt nøiagtig sammen med, hvad jeg har sagt under debatten her - det nemlig, at det at mandatet ikke er bundet, vil efter min mening sige, at forhandlerne, hvis de ikke kan opnaa en antagelig overenskomst paa det grundlag, som er sat, har at bringe paa det rene, hvad de kan opnaa og forelægge dette for sin regjering, som saa igjen foreligger det for Stortinget, der saa avgjør, om dette skal antages eller ikke, - og ingen av komiteens medlemmer uttalte sig dengang mot dette. Har de en anden opfatning nu, saa har de snudd, siden vi hadde saken oppe i komiteen.

Komiteen hadde indstillet:

Stortinget samtykker i at regjeringen under de kommende forhandlinger med Frankrike, Portugal og Spanien angaaende avsluttelsen av nye handels- og sjøfartstraktater med disse lande, instruerer de forhandlere, som i den anledning blir at opnevne om at arbeide for avsluttelsen av traktater, som tilgodeser vore næringer og sjøfartsinteresser og samtidig sikrer vor handlefrihet med hensyn til en alkohollovgivning som forutsætter:

- 1) varig forbud mot indførsel av brøndevin og hetvin,
- 2) at indførselen av brøndevin og hetvin fremdeles vil være tillatt til medicinsk, teknisk og videnskabelig bruk,
- 3) at indførselen av lette vine fremdeles vil være tillatt,
- 4) at nye traktater ikke er til hinder for at indførsel av lette vine samt av brøndevin og hetvin til medicinsk, teknisk og videnskabelig bruk blir gjort til gjenstand for monopol, og heller ikke til hinder for at salget overdrages til samlag i den hensigt at sikre de sociale og fiskale interesser.

Præsidenten: Hr. W. Konow har fremsat forslag om, at punkt 4 i forhandlingsgrundlaget utgaar.

Præsidenten vil foreslaa, at der voteres først over hr. Konows forslag, og at der dernæst voteres over indstillingen, som da i tilfælde kunde bli enstemmig vedtat.

Castberg: Jeg gjør opmerksom paa, at der jo er de her i salen, som har uttalt, at de stemmer mot hele indstillingen.

Præsidenten: Det blir der anledning til da.

Castberg: Men den naturlige fremgangsmaate var vel da, at man voterte over indstillingen punktvis.

Præsidenten: Præsidenten var ogsaa inde paa den tanke; men der er av forslagsstilleren selv uttalt ønske om, at der maa bli votert over hans forslag særskilt.

Hoel: I anledning av hr. Castbergs sidste bemerkning vil jeg erklære, at siden ordførerens sidste uttalelse ikke er blit motsagt, saa bortfalder mine anførsler med hensyn til min votering.

Votering:

1. Konows forslag - at punkt 4 i forhandlingsgrundlaget utgaar - blev med 95 mot 19 stemmer ikke bifalt.

De 95 repræsentanter var:

Tveiten, Hornsrud, Kopseng, Aas, Kummeneje, Hagb. Lund, Bernhard Hanssen, Trøtteberg, Ivarsson, Faye, Juland, Sjøli, Aarsrud, Grue, Wegger, Nalum, Bentzen, Magnus Nilssen, Frk. Platou, Hambro, Krukhoug, Castberg, Mjøen, Dahlen, Tronrud, Heggelund, Wollnick, Hoffstand, Belland,

Møte for lukkede dører, Stortinget 20. juli 1920, ettermiddag

Moseid, Eiesland, Magnussen, Værland, Aamlid, Lande, Kulstad, Djupvik, Ellingsen, Caroliussen, Moltu, Vassbotn, Fjørli, Otterlei, Mork, Høgset, Enge, Stousland, Maseng, Finnestad, Berntsen, Ek, Smedsrud, Gjøstein, Gjedrem, K. Kleppe, Austbø, Davidsen, Aarstad, Moe, Rud, Tønder, R. Tollefsen, Gausdal, Lykke, Getz, Buen, Galtvik, Okkenhaug, Aavatsmark Hegge, Sivertsen, Schei, Huus, Nygaardsvold, Sverdrup, Morell, Dietrichson, Holtsmark, Venger, Spangelo, F. L. Konow, Næss, Hovland, Erdal, Indrehus, Faleide, Gerhardsen, Myklebust, Mohr, Tvedt, Mjelde, Skaar, Owe, Gunnar Knudsen, Klonteig.

De 19 representanter var:

Wang, Rømcke, C. O. Lund, Otto Müller, Blakstad, W. Konow, Sollie, Gunnestad, Olsen Nauen, O. C. Müller, Skjulestad, P. Tollefsen, Vegard, Dahl, Bang, Bjørnskau, Færøvik, Hroar Olsen, Hoel.

Fraværende var: Horgen, Bondesen, Hartwig, Lian, Rustad, Marcussen (forf.), Sanne (perm.), Andersen Grimsø (perm.), Joakimsen, Wolden (perm.), Møller (syk) og Sannes.

2. Komiteens indstilling bifaldtes mot 1 stemme (Bang).

Præsidenten: Præsidenten foreslaar nu; Stortingets beslutning angaaende indstilling S. LXVII for 1920 blir at offentliggjøre. Forhandlingerne forøvrig offentliggjøres ikke. Det stenografiske referat av debatten blir at tilstille utenriksdepartementet.

Castberg: Naar det heter, at beslutningen offentliggjøres, forutsætter jeg at det er med opgivende at det stemmetal hvormed beslutningen er fattet.

Præsidenten: Det var ogsaa præsidentens forutsætning.

Tveiten: Jeg synes at hele navneopropet burde offentliggjøres.

Præsidenten: Jeg trodde det laa i præsidentens forslag om at beslutningen vedkommende indstillingen offentliggjøres, at det da ogsaa offentliggjøres saadan som vi pleier at gjøre, altsaa ogsaa navnene ved navneoprop.

Gunnar Knudsen: Kan det være nødvendig at offentliggjøre hr. Konows forslag og dets skjæbne? Det synes jeg er ganske uten interesse for disse forhandlinger. Jeg trodde det maatte være tilstrækkelig at offentliggjøre den sidste votering. Naar det da heter "mot 1 stemme", synes jeg det maa være fuldstændig tilstrækkelig. Jeg vet ikke hvorfor det skal være nødvendig at si hvem den ene var.

Præsidenten: Den sidste fremgangsmaate tiltaler præsidenten mest.

Castberg: Forholdet er jo det, at forhandlingerne i Stortinget skal foregaa offentlig. Det er grundlovens bud. Hvis der er særlige grunde tilstede, som gjør at det ikke kan ske, fravikes det; men der er ingen grund tilstede som kan berettigge til at man undlater at offentliggjøre voteringerne her. Det bør, mener jeg, efter grundloven ske, og det kan være til veiledning. Dette er jo ikke bare en beslutning til veiledning for forhandlerne og utad, men det kan være av interesse for dem som Stortingets møter holdes for aapne døre for i første række, nemlig landets egen befolkning.

Gunnar Knudsen: Jeg har opfattet det saa - og det er ut fra den betragtning jeg uttalte mig - at det vil være til størst fordel for landet under disse forhandlinger, at man bare offentliggjør den sidste votering.

O.C. Müller: Jeg vil ogsaa støtte at det blir den sidste votering som blir at offentliggjøre. Den første votering er jo kun baseret paa fortolkning av hvad som laa i en indstilling som kunde rumme temmelig meget, og den gir ikke et exakt uttrykk for den stemning som har været i tinget i anledning dette spørsmål. Det er hver enkelts opfatning av indstillingen som der kommer frem. Jeg mener at naar Stortinget har tat denne beslutning her, er det rigtig at det blir bare den sidste votering som blir at offentliggjøre.

Præsidenten: Præsidenten gaar over til det forslag og skulde anse det unødvendig at debattere det mere.

Buen: Det var det jeg ogsaa vilde si som hr. Müller sa. Her er det jo en praktisk ting, at der ligger den størst mulige styrke i den votering som er faldt, og styrken blir jo noksaa stor, naar beslutningen er enstemmig - med undtagelse av én stemme. Jeg slutter mig til præsidentens sidste forslag.

Ivarsson: Jeg vil som sakens ordfører si, at jeg er ganske enig i de betragtninger som er fremholdt baade av hr. Gunnar Knudsen og av hr. Müller.

Præsidenten: Efter dette gaar præsidenten ut fra at det er Stortingets enstemmige vilje, at det kun blir den endelige beslutning som blir offentliggjort, at indstillingen er vedtat mot 1 stemme.

Castberg: Efter de uttalelser som er faldt nu vil jeg ikke foreslaa noget i strid med det, men jeg mener, at det korrekteste hadde været at offentliggjøre begge voteringer.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Møte for lukkede dører, Stortinget 20. juli 1920, ettermiddag

Protokollen blev derpaa oplæst uten at foranledige nogen bemerkning.

Præsidenten: Præsidenten foreslaar nu, at de saker som er opført til behandling paa tirsdagens kart, utstaar til behandling imorgen formiddag klokken 10.

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Møte hævet kl. 18.10.